

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

vigorēd

ŽENSKI LIST

1932

Dobre knjige

Kubična računica za remeljne, žaganiče (deske), plohe, polmorale, morale, madrierje, tavolette in testone. Sestavlil Mirko Logar. 312 strani, cena 45 Din. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — Kako velikega pomena za naše kmetijsko in lesno gospodarstvo je te vrste pripomoček, pričajo vsakdanja povpraševanja po te vrste računici. Vsi trgovci, posebno pa kmetijski gospodarji, bodo z veseljem segli po njej, saj si bodo prihranili na podlagi izračunanih tabel tako na času kakor na sigurnosti računa. Tabele vseh lesnih izdelkov so tako enostavno in pregledno sestavljene, da so vsa nadaljnja navodila odveč, prodajalcu ali kupcu je le treba, da pomnoži za določeno mero izkazano kubično vsebino s številom desk in plohov, ki jih prodaja ali kupuje, pa že ima kubično množino vsega blaga. Ker je knjižica res praktično sestavljena, jo toplo priporočamo vsem posestnikom gozdov in lesnim trgovcem.

Dr. J. Zagar: Prazgodovina sveta. (Razvoj, evolucija, Darwin.) Ročna knjižnica 10., 11. in 12. zvezek. Publikacije Ročne knjižnice, ki jo izdaja misijonska tiskarna v Domžalah (cena zvezku 2 Din), imajo namen, na poljudno-znanstveni način širiti versko nadvladano kulturo med našim narodom. Pričujoče tri razprave obravnavajo vprašanja, ki se danes pogosto načenjajo doma in v družbi, zato bo mnogim ustreženo, tudi izobražencem, da imajo pri roki v mali obliki knjižico, ki stvarno pojasnjuje osnovne pojme teh prevažnih problemov. Zato delce vsakomur najtopleje priporočamo. Dobi se tudi v knjigarnah.

Brata Grimm: Pravljice. Prevel Alojzij Bolhar, ilustriral Mirko Bambič. Zbirka mladinskih spisov. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932. Str. 191. Cena 45 Din. Bratov Grimm po imenu morda res marsikdo ne pozna več, toda njune pravljice žive še prav tako žive, kakor pred pol stoletja gotovo po vsem kulturnem svetu. Z njuno Pepelko, Sneguljčico, za Jankom in Metko i. dr. jokajo in se smejejo otroci po palačah, po revnih delavskih stanovanjih in po skritih gorskih vasicah. Te čudovite pravljice prevajajo že od nekdaj v vse jezike sveta, jih prirejajo v slikanice za najmanjšo dečo in jemljejo iz njih snovi za opere. Tako se godi z njimi, odkar so zagledale luč sveta in se bo godilo najbrže vedno, kajti prava umetnina je neumrjoča in te pravljice bratov Grimm so ena takih nesmrtnih umetnin. Naravnost čudimo se, da smo bili ravno mi Slovenci eden izmed redkih narodov, ki jih doslej še nismo imeli na svojem knjižnem trgu v celoti, v takem prevodu in v taki opremi, kakor po vsej pravici zaslužijo. To občutno vrzel je zamašila sedaj Jugoslovanska knjigarna, ki jih je pravkar izdala v

svoji priljubljeni zbirki mladinskih spisov. Če so bili kedaj otroci kake knjige od vsega srca veseli, tedaj bodo nedvomno te in čeprav za velikonočne praznike ni navada kupovati otrokom darov, naj to pot pač napravijo povsod izjemo, kajti večjega veselja jim pač ne bodo mogli napraviti. Prav tako jih bo pa z najplemenitejšim užitkom prebral vsak odrasli ter ob tem vsaj za nekaj ur zopet zaživel presrečno otroško dobo.

Werfel Franc: Mladostna krivda. Roman. Avtoriziran prevod iz nemščine. Leposlovna knjižnica. Založila in izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1932. Str. 201, cena Din 40, vez. Din 50. — Čeprav Werfel v širših nenemških krogih še ni tako zelo znan, kakor razne druge veličine današnje nemške literature, ga vendarle lahko imenujemo najmočnejšega pesnika nemškega ekspresionizma, kajti on zgrabi bravca kakor morda nihče drugi njegovih drugov, ter ga vodi skozi groteske in pretiranosti svoje zgodbe, končno pa zapusti v njem najgloblji odmev. To vidimo zlasti v tem svojevrstnem romanu, v katerem nam deželni sodni svetnik dr. E. Sebastijan podaja samoizpoved iz svojih zadnjih gimnazijskih let. Povprečno nadarjeni, a prezgodaj dozoreli in razbrzdani sin visokega uradnika je okužil vrsto svojih šolskih drugov, zlasti pa popolnoma uničil najboljšega in najnadarjenejšega Adlerja. Po petindvajsetih letih se mu sedaj ob priliki nekega zasliševanja kot preiskovalnemu sodniku pojavi pred očmi ta mladostna krivda v vsej svoji široki razpredenosti vzrokov in posledic ter jo začuti na svoji duši in v vsej strahoti. Res, marsikaj je v teh težkih slikah pretiranega, a podčrtane so zato, da stopi glavna misel pisateljeva v tem žarkejšo luč in tako zgrabi bravca z nedosegljivo silo, ki je lastna le velikim umetnikom. Delo bo zato gotovo vzbudilo tudi pri nas zasluženo pozornost in našlo mnogo hvaležnih bravcev. Kakor vsi dosedanji zvezki te lepe zbirke, je tudi ta opremljen vprav vzorno ter služi lahko za zgled drugim založbam.

Dr. Gosar: Razprave o družbi in družabnem življenju. Jugoslovanske knjigarne zbirka »Kosmos«. L. 1932. Cena elegantno vezani knjigi Din 85. — Vsakdo mora v sedanjem času poznati in razumeti družabno življenje. Iz razprav dr. Gosarja dobi vsakdo točen pregled o sodobnem družboslovju. Lepa in bogata knjiga se sama priporoča.

Urbanus: Knjiga o lepem vedenju. Tretja, zelo pomnožena in izpopolnjena izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932. Strani 388. Cena Din 50, vez. Din 64 (v celo platno). — Lepo vedenje je igralo v človeški družbi že od nekdaj jako važno vlogo. Res je, da so današnji demokratični časi zavrgli že marsikatere pretirane predpise, ki

(Nadaljevanje na 3. strani ovoja.)

Vigred

LETO X   V LJUBLJANI, 1. APRILA 1952   ŠTEV. 4

Venceslav Winkler:

Prodajalka.

Tako in tako. Gospa se izprehaja po vrtu. Sonce je polno pomladanskega zdravja. Človek bi zavriskal od zadovoljstva, vsaj nasmehnil bi se. Od Slivnice do Zupanaška samo zelenje. Če gredo ljudje z vozmi mimo trgovine, se glasno pogovarjajo. Nekje pod Pečnikom bodo orali. Lepo vreme je dal Bog, tako, da še stari Lukec žvižga in poje. Gredo vozovi, ropotajo in izginjajo za hišami. Potem je spet mir, tesen mir. Trije kostanji pred hišo pritajeno govore med seboj. Daleč za njimi je grič. Nerazločno se vidijo smreke na pobočju. Tišina. Prečudna svetloba je prepojila svet. Včasih zakriči nekdo kje blizu ali pa zapoje. Mehkoba se razlije v zrak, topla pesem priplava v trgovino. Drugače nič. Gospod Bečaj hiti iz gostilne na žago. Dolgo so kvartali snoči, toda se mu ne pozna. Gladko si je počesal lase, obul je svetle škornje in je zdrav in zadovoljen. Ko gre pa sonce čez dolino!

V trgovini je mrzlo. Hlad raste iz težkih sten. Izprehaja se med vrečami, med policami in tišči na dušo. Gospa je zbežala na vrt. Anica ni gospa in mora vse popoldne čakati na ljudi. Police, vreče, številke in mraz. Tako daleč je sonce.

»Dober dan!«

»Bog daj! Kaj bo dobrega?«

»Pol kilograma soli. Brr, hladno imate.«

Samo pol kilograma soli. V hišah ni denarja. Hladno pa je, hladno. Zima se je zarila v zidove in se noče umakniti. Saj ni več hlad, mraz je. Kot mrzel objem leze po vsem životu. Zakurili bi. Ne pomaga nič. In zunaj je sonce, velika pomlad. Ljudje bi se smejali. Ljudje se tako radi smejejo. Če ni zjutraj točno ob sedmih odprto, se smejejo, da je Anica zaspala. Sam smeh. Ko pa ne vedo, da je vstala že ob petih, da je pomagala v kuhinji in povsod. Tako poceni je smeh...

»Ježeš, kako se ji dobro godi. Če pomisliš, takole v trgovini stoji ves božji dan, ko se ti mučiš na njivi v vročini, stoji in služi. In v nedeljo! Klobuček, usnjat klobuček. In kakšen plašč. In krilo. Kako se nekaterim ljudem godi, moj Bog!«

»Pa nikogar ne pogleda. Zmeraj je sama. Prevzetna je, prevzetna. Misli, da jo bomo pozdravljale. Seveda, norele bomo za njo. In fantje! Vse vleče, vse. Boš videla!«

»In takole punče! Zmeraj v senci, sonca se boji. To bi ji pokazala. Delati, delati.«

Dekleta so modra. Dekleta delajo. Anica jih ne sliši in živi po svoje. Nedelja, saj ni nedelje. Dan je dnevu enak.

*

Dvesto dinarjev na mesec. Hrana in stanovanje. Zjutraj kuhinja. Dopolodne in popoldne trgovina. Zvečer pestunja. Ob nedeljah zvečer natakariča.

Pomlad s par urami sonca, poletje z morečimi večeri, jesen s poljskim delom, zima z burjo in mrazom. To pomeni življenje. To je prodajalka Anica.

Semtertja kak smehljaj. Pride gospod Bečaj. Gosposko se prikloni in pove kaj veselega. Pa ne vzdrži v trgovini. Pridejo fantje. Nerodno kupujejo, še bolj nerodno govore. Radi bi ji povedali nekaj lepega, izbirajo besede, jecljajo, nazadnje v zadregi plačajo in gredo. Dan za dnem enako. Vsakdo se zresni, ko stopi skozi vrata. Kakor da je za durmi težka roka, ki pade vsakomur na ramena, da se upogne kot pod bremenom. Še ženske, še stara Marjeta umolkne, če zaide v mrzel prostor. Odprta usta se ji skrivijo, trpko se nasmehnejo in stisnejo. Nikogar ni.

Nikogar.

Včasih se prismeje Jože. S hitrimi koraki pride izza ogla, mehko pozdravi in spet izgine. Pride in izgine. Tako je kot lep dan. Komaj odpreš oči, že ga ni več.

Dvesto dinarjev na mesec.

Kako se ji dobro godi! V hladu sedi in nič ne dela.

*

Ondan jo je Marjeta ustavila:

»Ježeš, dekle, kako si blede! Pa suho! Ježeš, ježeš!«

»Saj mi ni nič, Marjeta!«

Prav res ji ni nič. Kako bi ji bilo. Malo premalo sonca, to je vse. Saj so ljudje dobri. Tudi gospa.

*

Nedeljski večer.

Pri fari pojo zvonovi, ves svet so napolnili s pesmijo. Anica sloni na oknu. Široka cesta zavija iz vasi. Med zvonove se meša fantovska pesem v gostilni pri Bečaju.

»Anica!«

Gospa stoji med vrati.

»Pomagat pojdi! Ali se ljudi bojiš! In hitro. Vidiš, da Lenka sama ne zmore vsega!«

»Bom, saj grem...«

»Kaj ti pa je? Jokala si!...«

»Nič mi ni, prav nič...«

Prav nič ji ni.

Tako lepo je na svetu. Ima dvesto dinarjev na mesec in hrano in stanovanje. In lepo obleko ima tudi.

Lepo je na svetu.

Samo sonce je včasih tako daleč, tako čudno daleč. Človek se mora razjokati, predno ga ugleda...

Kolodvorski misijon v Ljubljani.

○dkar je postala Ljubljana važno železniško križišče od severa na jug in od vzhoda na zahod, imamo v Ljubljani priliko opazovati tudi vedno večji dotok ženstva. Marsikdo izmed nas je imel že priliko opazovati na kolodvoru, da tu pa tam postaja kako dekle in se ozira, ker se ne ve kam obrniti; večkrat vidimo tudi potujoče matere s celo kopico otrok in polnimi rokami prtljage; zopet vidimo bolešno ženico, ki se z opotekajočimi koraki bliža izhodu in gleda v strahu okoli sebe, kam naj se obrne, da pride do bolnice. Takih in še mnogo drugih prizorov se vsak dan nudi na kolodvoru pri prihodih vlakov.

Že dolgo časa se je čutila potreba, da bi se vsemu temu odpomoglo. V drugih krajih imajo zato posebne vrste oskrbo, ki vsemu potujočemu ženstvu pomaga v podobnih slučajih in povsod se ta služba z velikim uspehom vrši. To skrbstvo za potujoče ženstvo imenujemo Kolodvorski misijon. Pri prihodu vlaka čaka gospa ali gospodična, ki ima belo-rumen odznak na rokavu. Ta sprejema potujoče ženstvo in daje potrebna navodila, kam naj se obrne in kako naj se ravna, da pride do svojega cilja.

Tudi v Ljubljani prične 1. aprila poslovati na glavnem kolodvoru ta koristna naprava. Tudi tu bo pri prihodu vlaka stala gospodična z omenjenim znakom na rokavu in bo vsem ženam in dekletom, ki prihajajo v Ljubljano, pa se ne vedo kam obrniti, nudila vsakršno pomoč. V ta namen je nasproti glavnega kolodvora v palači Vzajemne zavarovalnice, pritličje, pisarna Kolodvorskega misijona, kjer bodo vse lahko dobile nasveta in navodil. V nujnih slučajih bo ta pisarna tudi preskrbela prenočišče, varno in čedno, za majhen denar. Poleg tega pa bo v tej pisarni vsaka dobila tudi potrebne informacije.

Upamo, da bo s tem pomagano našim dekletom in ženam, ki prihajajo v Ljubljano in odhajajo skozi Ljubljano v razna druga mesta. Dolžnost vsake Vigrednice pa je, da opozori vsako dekle in vsako ženo na to napravo na ljubljanskem glavnem kolodvoru, da tako tudi vsaka Vigrednica pripomore, da ne padejo naša dekleta v roke brezvestnih ljudi.

Matko Krevh:

Pastir.

Novela.

(Nadaljevanje.)

Mladi ljudje so si uravnali svoj dom tako pametno, da so se sosedje čudili. Prvi so bili z delom gotovi, prvi so poželi in pokosili, prvi spravili s seče in potem so hodili na dnino k sosedom ter odsluževali dolgove. Tonč je najrajši zahajal k premožnemu Gabru; ta je delavnega in pametnega mladeniča rad sprejel in mu šel povsod na roko.

Mladi Podlesnik je našel v Gabru nesebičnega soseda in modrega svetovalca pri svojem gospodarstvu. A še nekaj drugega je vleklo mladega kmeta k Gabru. Gabrova Fanica mu je namreč ugajala; zavoljo nje je pustil druge sosedo v nemar in prišel rajši h Gabru. Tako ga najdemo tudi ta dan, ko je prišel Pogačnikov Pavle prosit žanjico, pri Gabru.

Z Jožetom sta zložila pšenico in se napotila pevajoč in vriskajoč po cesti proti domu. V planini je lajal pes Krančej nad ovcami in jih podil po gošči na cesto, da je ovčji zvonec obupno pel.

Mrak se je vlegel nad zemljo. V bukovju je slavec gostolel večerno pesem. Blizu doma ob cesti je žuborel studenec ter se pretakal po strmini v jarek. Iz sobe je prihajala luč od ognjišča. Žanjice so že davno povečerjale ter se urno napotile domov, da ne bi hodile v temi. Za domače je gospodinja pravkar pripravila večerjo. Med tem je polagal Gaber volom krmo in ukazoval pastirju pri nastiljanju. Joža je napajal živino pri koritu, žvižgajoč ji, da je laže pila. Podlesnikov Tonč se je ulegel na bruno pod česnjo ter si prižgal pipo. Zamisljeno je gledal na planino. Bog ve, kje so bile njegove misli, ko ga vzdramijo stopinje od hiše. Vitka postava se mu je približevala in Tonč je spoznal v mraku Franico, ki je šla po vodo k studencu.

»Dober večer, Franica,« jo je pozdravil.

»Bog daj! Pa prestrašil si me. Pojdi vendar v hišo, večerja je že pripravljena!«

»Saj se ne mudi, lačen pa tako nisem.«

»Ej, da bi ne bil! Ves dan zlagati težko snopje, to ni igrača.«

»Poglej te roke; nikogar se ne ustrašijo.« Tonč se je urno zravnal, da se je Franica skoraj prestrašila.

»Kaj se me bojiš?« jo je smehljaje vprašal.

»Nak,« je odvrnila ter naglo odhitela po cesti. Tonč je gledal za njo; lepo vzrastlo dekle mu je ugajalo.

»Presneta para, to je dekle! Tako bi jaz hotel.«

Počasi je odkorakal v hišo in se tam pogovarjal z gospodinjo. Večerja je bila pripravljena. Posedli so okrog javorjeve mize. Gospodar je napravil velik križ čez čelo, usta in prsi ter molil, drugi pa so mu odgovarjali z različnimi glasovi. Ropotaje z žlicami so zajemali iz glinaste sklede. Na voglu mize je sedel gospodar in prigovarjal gostu. Ta se je seveda branil po kmečki navadi ter zagotavljal, da ni lačen in ni potreben in tako dalje.

»Kaj bi pravil, da nisi lačen. Vsak delavec je lačen. Pri nas se sploh ni treba braniti. Preobjedel se ne boš.«

V gospodarju se je skrivala nejevolja. Gospodinja se je bala, da bi moževe osorne besede razžalile Tonča; zato je zasukala pogovor drugam. Vprašala je moža, če je obljubil žanjico Pogačnikovim.

»Seveda sem. Če pridejo Pogačnikovi k nam delat, zakaj bi mi ne k njim.«

»Premalo ljudi imajo,« je govorila gospodinja. »Hlapca imajo samo enega, dekla je slaba, a posestvo je veliko.«

»Zakaj pa Pavle nič ne pomaga?« je spregovoril Joža, »saj je dovolj star.«

»Pavle je še bolan,« se je postavila Francka za prijatelja.

»On mora paziti na svoje zdravje.«

»Tebi se je pa res treba zavzemati za Pogačnikovega pastirja.« Gaber je jezno pogledal Franico, ki je povsila glavo z rdečico na cvetočem obrazu. Razen Tonča ni nihče opazil Franckine zadrege. On pa se je vgriznil v ustnico in molče odložil žlico. Prikrita jeza ga je grabila, komaj se je premagal, da ni izustil psovke na Pogačnikovega pastirja.

»Davno bi si že lahko služil kruha,« je nadaljeval Gaber, »ko bi bil za kaj. To je nepridiprav in škoda je vsake petice, ki so jo dali za njegove študiranje.«

»Glej ga no!« je odvrnila gospodinja, »kdor zboli, ta se mora vendar prej pozdraviti, potem šele lahko nadaljuje z delom in si služi kruha.«

S pogovorom ni bilo nič; vsi so bili slabe volje, zato so tudi hitro odmolili. Tonč se je nakratko poslovil in je krenil po cesti proti domu. Hladan nočni zrak je prijetno božal po razgretem licu. Na nebu je žarelo nebroj zvezdic, le večernica se je bližala Peci, da zatone za visokim grebenom. Dolino je pokrivala tanka megla, od Fužin se je slišal ropot kladiv in šumenje vode pri jezui. Tonč se za nočno krasoto ni zmenil, prezrl je čaroben prizor mesečnega vzhoda; samo na Franico je mislil in na njeno pomenljivo rdečico.

»Pavleta ljubi,« je skoro siknil, »mene pa ne mara.«

Prispel je na Sedlo, odkoder se je videlo h Gabru. Tu se je naslonil na smreko in žalostno gledal nazaj. Pri Gabru so že šli vsi spat, a njemu se ni mudilo, ni čutil utrujenosti. V glavi mu je vrelo, pesti je dvigal proti Pogačniku in ponavljal besede: »Ne boš je imel, pastirče. — Moja bo, magari te ubijem.«

Počasi je odšel po cesti skozi gozd proti svojemu domu. Pavle je medtem že mirno spal v svoji sobici; še sanjalo se mu ni o Francki. Nepotrebne so bile Tončeve grožnje.

Drugi dan je bila nedelja. Solnce je čarobno obsevalo planine, gozdni pevci so proslavljali Gospodov dan s svojim ubranim petjem. Senica se je sukala na veji in pela venomer svoj: cicibe, cicibe. Penica je žvrgolela staro pesem: sem tri leta na veji sedela, nisem imela ne očeta ne matere, pa še koj živim. V gozdu je golčal golob: tutu, aja tu. Vsa narava je oblekla praznično obleko. Ljudje so hiteli v cerkev, da zahvalijo Boga za prejete dobrote in ga prosijo novih. V bližnjem mestu je pozvanjalo in pri Sv. Ani so grmeli topiči, tam so praznovali cerkveni shod. Pastirji, ki niso mogli v cerkev, so veselo prepevali po planinah ter se oglašali drug za drugim z donečim ukanjem. Pogačnikov Pavle se je sprehajal po slemenu; ni pel in vriskal, le vesel je bil tako, da bi objel ves svet. V bistrih očeh sta žarela zadovoljnost in sreča. Ovce so se mirno pasle pod slemenom, pes Krančej jih je varoval. Naenkrat se vzdigne ter zalaja na vso moč. Slišal je stopinje iz gozda. Odtām je nekdo prihajal. Takoj nato je zavil na cesto Podlesnikov Tonč, napravljen za cerkev. Pavle ga je prijazno pozdravil in pristavil: »Pa še zame molí!«

»Ne bom utegnîl,« je odgovoril Tonč s takim glasom, da je Pavle osupnil, ter je odšel s trdim korakom po cesti proti Gabru.

Pavle je gledal za njim in se čudil: »Kaj je temu človeku? Še dobro se ne pozna, pa mi odgovarja z neprijaznim glasom.«

Tončev nastop mu je bila uganka, a ostal je miren in si ni dalje mučil glave z nepotrebnim ugibanjem. Veselje na planini je bilo večje, skrb ni imela prostora v njegovem srcu.

Oj, lepa nedelja, polna blaženosti in svetega miru! Vsakega navda z novim upanjem in z novimi moči.

Tudi Pavle je čutil v udih novo moč in zdelo se mu je, da ni več bolan, da je zdrav in krepak, kakor junak. Ni se spomnil Tonča, ki je medtem že prispel do Gabra.

Pred hišo je stal Joža v prazniški obleki z velikim nageljnom v gumbnici. Z veseljem je pozdravil Tonča in mu velel, naj počaka Gabrovih.

»Kdo pa še gre s teboj?« je vprašal Tonč.

»Jaz, oče, pa Franica.«

»No, pa počakam.«

Kmalu na to je prispel iz hiše Gaber in za njim Franica.

»Počakal sem vas,« je spregovoril Tonč.

»Prav, prav, pa gremo skupaj, da nam ne bo dolgčas.«

»K rani maši sem hotel, pa sem zaspal.«

»Potreben si bil spanja, ker si bil včeraj truden.«

»Ni bilo hudega, upal sem samo, da zaslužim šopek, pa ga včeraj nisem dobil; mogoče ga bom danes — kaj?«

Pri zadnjih besedah se je obrnil k Franici in jo vprašujoče pogledal v oči. Franica je res imela dva lična šopka, kakor nalašč za Tonča.

»Na ga,« je rekla tiho in ponudila Podlesniku lep šopek iz nageljna in muškata. Tonč si ga je hotel pripeti na prsi, pa ker je bil neroden, mu je morala pomagati Franica. Pristopila je k njemu z rdečim obrazom in mu pripela šopek na prsi. Tonč bi jo bil najrajši objel in ji pritisnil poljub na rožnata usta, toda ni smel in si tudi ni upal. Blizu nje je bil in vendar tako daleč od nje. A vesel je bil šopka in postavljal se je z njim po mestu. Tudi njemu je dala nedelja novih moči in novega upanja.

Drugega dne je ostal doma in oral za repo. Franica je vstala navsezgodaj. Urno se je napravila, vzela sklepan srp in odšla po planini k Pogačniku.

Dokaj niže na drugem vrhu je ležalo Pogačnikovo. Zato je morala Franica čez jarek. Kakor srna je preskočila potok in hitela po cesti proti ovčjaku.

V istem hipu se je spomnila, da lahko sreča Pavleta z ovčjo čredo. Nekaj čudnega ji je stisnilo srce, v obraz jo je pogrelo ob spominu na mladostnega prijatelja. Srečala sta se šele pri ovčjaku.

»Danes bom pa srečen,« se je Pavle hitro pošalil.

»Zakaj pa?«

»I no, ker sem srečal mlado dekle.«

»Pojdi, pojdi!« V lice ji je udarila kri, Pavle pa se je razposajeno smejal.

»Ali ne verjameš?«

»Če boš ti srečen zavoljo najinega srečanja, potem bom jaz tudi.«

»Zato pa bodiva oba, kajne? — Krančej, ovce! Le goni jih, — vroče bo danes v našem bregu.«

»Saj sem navajena vročine. Hiteti moram, bom itak zadnja.«

(Dalje prih.)

Franjo Neubauer:

Jezus in žene.

*Radósti in ljubezni vzklik
prepeva Ti, Odrešenik!
Ni Tebe strla zloba,
Ti zmagal mrak si groba! — —*

*Hitele so žene,
mazilit Telo,
a prazen jih grob je
napolnil z boljó.*

*Pogled jim je begal
po vrtu plašan,
ko mladi se dvigal
iz mraka je dan.*

*»Ah, dan, ti govóri,
povej nam ti, vrt,
mar up nam najslajši
za vedno je strí?!«*

*Glej! — Groza! Prikazen
kot sneg se blesí! —
Poslušaj! — Prijazno
ta strah govori!*

*»Ne bojte se, žene!
Ni v grobu več skrit!
Vaš Jezus predragi
je vstal zmagovit!«*

*Sedaj iz src trpečih
izgine vsa bolest.
Spustijo v tek se žene,
učencem javit vest.*

*Pa, kdo je mož na potu,
odet v nadzemski kras?!
»Pozdravljene!« zakliče
presladko znani glas.*

*Pokleknejo, — ljubeče
oklepajo se nog.
Radóst, ljubezen vzklika:
»Ti naš Gospod, naš Bog!«*

Dr. M. Pivec-Stele:

Gospodarske razmere pri nas pred 120 leti.

U juliju 1. 1929. je mesto Ljubljana postavilo spomenik Napoleonovi Iliriji, Plečnikov steber na Ilirskem trgu, v proslavo 120-letnice ustanovitve Ilirije, in sicer s posebnim ozirom na nacionalni pomen te kratke, samo 4-letne, a važne dobe naše preteklosti. Danes si pa hočemo malo ogledati gospodarsko plat te dobe. Zdi se mi, da je to precej aktualen tema, ker živimo v času gospodarske krize, in ker kaže ta kos naše zgodovine ravno z gospodarskega stališča presenetljivo sličnost z našim časom, kar je posledica istega ozemlja in sličnih okoliščin.

Najprej si hočemo ogledati, katere pokrajine je obsegala prav za prav Napoleonova Ilirija. V schönbrunskem miru, 14. oktobra 1809.,

je odstopila premagana Avstrija Napoleonu sledeče pokrajine: vojvodino Kranjsko, beljaški okraj vojvodine Koroške (celovski okr. je ostal pri Avstriji), grofijo Goriško in Gradiščansko, Trst z njegovim ozemljem, pazinski kraj Istre, del Hrvatske, med Savo in Jadranskim morjem, Reko z njenim ozemljem in 6 regimentov Vojaške granice, Ogulin, Otočac, Gospić, Slunj, Glino in Petrinjo. K temu je Napoleon dodal: dve tirolski okrožji, Lienz in Sillian, prej beneški del Istre, in takrat, od l. 1800. francosko Dalmacijo z Dubrovnikom, Kotorom in pripadajočimi otoki. Vidimo, da je predstavljala nova skupina približno zapadni del naše države, Jugoslavije. Omenila sem vse to bolj podrobno, ker še vedno čitamo v dnevnem časopisju napačne podatke. Tako se n. pr. vedno znova govori o francoskem kraljestvu Iliriji — ki nikoli ni obstojalo, pač pa je imela naslov kraljestvo avstrijska Ilirija, ki je obstojala, sicer samo na papirju, do l. 1848. Pravtako se je pisalo, da je hotel Napoleon ustvariti neke vrste Jugoslavijo, državno zedinjenih Jugoslovanov; pa te misli nikakor ni imel, kar že kaže dejstvo, da je privzel germanizirano severno Koroško, izpustil slovensko južno Štajersko in raztrgal Hrvatsko. Napoleon je dal novi državi ime Provinces Illyriennes ali Provinces d'Illyrie, kar je Bogumil Vošnjak l. 1909. pravilno prevedel z »Ilirske dežele«. Glavno mesto je postalo Ljubljana, kjer je bil sedež glavnega guvernerja — Ilirija jih je imela zaporedoma štiri: Marmonta, Bertranda, Junota, Fauchda, glavnega intendanta, in sploh vseh načelnikov raznih upravnih panog.

Nastane vprašanje, z a k a j j e N a p o l e o n u s t a n o v i l I l i r i j o ? Najprej je s to odcepitvijo oslabil svojo nasprotnico Avstrijo in si z Ilirijo ustvaril stražo pred vrati Dunaja; potem je pridobil zvezo med Italijo in Dalmacijo, kar je bilo oboje takrat v francoskih rokah. Glavni motiv pa poteka iz njegove dolgotrajne, večinoma gospodarske vojne z Anglijo, splošno znane pod imenom »kontinentalni sistem« oz. »kontinentalna blokada« ali »kontinentalna zapora«. Bistvo te zapore je bilo: 1) prepoved uvažanja vsega angleškega industrijskega blaga, to so bile predvsem volnene, bombažne, platnene tkanine, ter drugi tovarniški izdelki; če se je tako blago vendar vtihotapilo, ga je država konfiscirala in javno sežgala; 2) visoke carine na uvažanje vsega kolonialnega blaga — ki je veljalo vse kot angleško —, to je: sladkorja, kave, kakaoa, čaja, riza, popra, vanilje, itd.; tako blago, ki je bilo vtihotapljeno, je država konfiscirala in na javni dražbi v svojo korist prodala; carine pa so bile tako neverjetno visoke, da so pomenile skoro prepoved uvoza. S temi sredstvi je hotel Napoleon premagati Anglijo — mislim, da se nehote spomnimo na boj nemških podmornic proti Angliji v zadnji svetovni vojni — ampak, kakor je Napoleon vladal na kontinentu, tako je vladala Anglija s svojo močno mornarico na morju, in s svojimi vojnimi ladjami blokirala francoske luke in luke držav, ki so bile zaveznice Napoleona — in to je bila skoraj vsa Evropa. Z ustanovitvijo Ilirije je dosegel Napoleon torej dvoje: 1) zaprl je angleškemu blagu vse luke vzhodne jadranske obale, Trst, Pulj, Reko, Zadar, Split, Dubrovnik in vse manjše istrske in dalmatinske luke; 2) pridobil je preko Italije in Ilirije pot po kopnem — ker pot po morju je bila nesigurna radi Angležev — v Turčijo in Malo Azijo, odkoder je dobival bombaž za francoske predilnice. V Iliriji, ki je bila popolnoma odvisna od Francije, je Napoleon neovirano izpeljal vse naredbe svoje kontinentalne zapore.

S tem smo pa že tudi prišli do jedra našega vprašanja, kajti kontinentalna zapora je vplivala globoko na vse naše takratne gospodarske panoge. Glavne pridobitne panoge Ilirije so bile: na Koroškem, rudniki svinca, topilnice cinka in medenine, živinoreja, gozdarstvo; na Kranjskem, železarne, rudnik živega srebra v Idriji (ki je takrat pripadal Kranjski), rudnik premoga v Zagorju, poljedelstvo, čebeloreja; na Goriškem, sviloreja, gojitev južnega

sadja; na Hrvatskem, poljedelstvo, živinoreja, gozdarstvo; v Istri in Dalmaciji, pridobivanje olja in vina ter ribarstvo. Tovarne so bile bolj redke, nekaj jih je bilo v Trstu, v Ljubljani, na Reki — tam posebno velika čistilnica sladkorja — in v Tržiču. Povsod pa sta bila glavna vira dohodkov tranzitna trgovina in morska plovba.

Kako so torej naredbe kontinentalne zapore pri nas učinkovale? Vtihatapljeno angleško industrijsko blago se je slovesno sežigalo, v Ljubljani pred rotovžem na Mestnem trgu, pa tudi v Trstu, na Reki, v Beljaku itd. Blaga je bilo prav za prav škoda — pa hujše so bile druge reči. Rudnik v Idriji, ki je prodajal svoje živo srebro v Mehiko in Južno Ameriko, tega ni več mogel radi angleške blokade; rudniki svinca so prodajali v Avstrijo, Avstrija je zaprla svoje meje; železarne so dobivale surovo železo iz Avstrije, Avstrija je prepovedala izvoz; čistilnica sladkorja na Reki ni več mogla dobiti surovega sladkorja, ker je bil njegov uvoz prepovedan. Tudi trgovci niso bili zavidanja vredni: carinske naredbe so se menjale in postajale vedno bolj ostre, in carinski predpisi se sploh niso ozirali na potrebe domače dežele, temveč služile samo ideji kontinentalne zapore. Pa večne hišne preiskave, konfiskacije itd. Ker je bilo skoro vse prepovedano ali visoko zacarinjeno, je bujno cvetelo tihatapstvo, ki je našlo krasne priložnosti v koroških gorah in na dalmatinskih otokih, in je bilo nazadnje tudi precej dobičkonosna obrt. Še slabše pa je bilo z morsko plovbo. Velikih inozemskih ladij ni več bilo blizu: ali so jih ujeli Angleži, ali so jih konfiscirali Francozi — zato rajši sploh niso prišle. Pa tudi manjše, domače ladje niso bile varne pred angleško mornarico v Jadranu, niti male ribiške barke ne! Zato je vladal splošen občutek nesigurnosti, in proti koncu Ilirije, l. 1813., je skoraj vsa plovba prenehala. Posledica vsega tega je bila velika gospodarska kriza: veliki rudniki v državni lasti so še obdržali obratovanje, čeprav niso mogli prodati svojih kovin, manjši, v privatni lasti, pa so ustavili obrat, brezposelni rudarji so se izselili v sosedne dežele. Slična usoda je zadela fužine in reško čistilnico sladkorja. Pa tudi posestniki so bili udarjeni, in posebne omembe vredno je, da je baron Ziga Cojz, slavni mineralogist in mecen — čigar življenjepisa, žal, še nimamo —, ki je bil eden najbolj bogatih posestnikov rudnikov in fužin, na ta način prišel ob vse svoje premoženje. Brezposelni dalmatinski mornarji pa so vstopali v službo — angleške mornarice! Značilno je tudi, da so včasih oblasti eno oko zatisnile in pustile, da so n. pr. Dalmatinci delali pri Angležih na otoku Visu, ker so na ta način zaslužili nekaj denarja in mogli vsaj davke plačati! Izseljencem rudarjem in mornarjem so se pridružili mladi fantje,, ki niso hoteli v vojaščino — ki je bila v takratni dobi skoraj neprestanih vojn še posebno nevarna obrt — in rajši postali dezertjerji.

Vendar je bilo tudi nekaj ugodnih posledic kontinentalne zapore: gradnja cest je doživela krasen razmah, ker je, kakor sem že omenila, Napoleon potreboval Ilirijo kot prehodno deželo za svojo trgovino s Turčijo. Toliko cest kakor v teh štirih letih se ni zlepa pri nas gradilo; omeniti hočem samo največjo, Napoleonsko cesto, ki je vezala Ljubljano z Dubrovnikom. Zanimivo je, da je prebivalstvo, ki se je drugim odredbam vsaj pasivno upiralo, pri gradnji cest v svojem interesu rado pomagalo s tlako, ki je bila takrat še v veljavi, čeprav so Francozi, ki so bili l. 1789. pri sebi odpravili tlačanstvo, tudi pri nas izboljšali položaj kmeta; vendar podložništva niso popolnoma odpravili. Delno izboljšanje položaja kmeta se mora tudi vpisati v dobro ilirske dobe, pravtako predpis o najvišjih cenah za življenjske potrebščine, kruh, meso i. t. d., ter vpeljava slovenskega učnega jezika v šolstvu, ki je povzročila Vodnikove učne knjige, in postala močen nagib za slovenski preporod sredi 19. stoletja.

Da bo pa slika gospodarskega položaja popolna, je treba omeniti še par stvari. Naše dežele so bile od l. 1797. skoraj neprestano v vojnem stanju, saj je bila francoska okupacija l. 1809. že tretja. Posledica vsega tega je bil padec denarja. Denarna enota je bil takrat v Avstriji goldinar (njegova vrednost pa se ne sme enačiti z našim predvojnim goldinarjem), Avstrija pa ga je tiskala vedno več, in vrednost tega papirnatega goldinarja, v primeru z avgsburškim goldinarjem, ki je ostal kot stalna vrednota, je od l. 1799. stalno padala. V začetku Ilirije, v decembru 1809, so določili kurz papirnatega goldinarja z eno četrtno nominalne vrednosti, potem s petino, v januarju 1810 s šestino, od marca naprej sploh ni več imel kurza, nadomestil ga je frank. Razmerje med avgsburškim goldinarjem in frankom je bilo potem stalno: 1 fl. = 2 fr. 60 c. — Tako je bila gospodarska moč prebivalstva že močno omajana, ko je Ilirija stopila v življenje. Če k temu dodamo vse, kar smo prej našli, bomo razumeli, da je davčna moč prebivalstva silno padla, da so bile državne blagajne bolj prazne kot polne, in da so državni nastavljeni (profesorji, učitelji) in upokojenci dobivali, posebno v začetku, svoje plače le po večmesečnem čakanju. Razumljivo je tudi, da v javnem mnenju prevladuje vtis slabega gospodarskega položaja in zatemnuje dobre strani ilirske dobe. Isti pojav imamo v slikah na kranjskih čebelnih panjih, v pesmih (ki so silno zanimive), in v ustnih sporočilih, spominih, ki jih je priobčil rajni dr. Gruden. Izjemno stališče zavzame Ljubljana, ki je kot prestolnica silno napredovala, in kjer je radi tega tudi javno mnenje mnogo ugodnejše kakor na deželi.

Stavim, da nehote mislite na naš čas: svetovna vojna, ki omaja gospodarsko podlago; padec vrednosti papirnatega denarja; padec kupne moči; zaprtje tovarn vsled pomanjkanja naročil; brezposelnost in izseljenci; končno slabo javno mnenje. Komentarja ni treba: isti razlogi imajo iste posledice. In če sta Trst in Reka danes mrtvi mesti, kakor pred 120 leti, je vzrok isti: ločitev od zaledja. Star latinski pregovor sicer pravi: *Historia magistra vitae* — Zgodovina je učiteljica življenja, vendar se doslej še nihče iz zgodovine ničesar ni naučil.

Končno še to: zakaj vse to Vam pripovedujem? S tem imam poseben namen. Gotovo ste že čitale v dnevnem časopisju deloma zlobno deloma lahkomišljeno trditev: *mi nimamo zgodovine*. Res to sicer ni, a če se ta trditev vedno ponavlja, se bo na koncu še verjela. Res je le toliko, da je naša zgodovina še premalo preiskana, in še to, kar je preiskano, je premalo znano v najširših krogih. Sicer Grudnova in Malova Zgodovina slovenskega naroda, ki jo izdaja Mohorjeva družba, vrši svoje poslanstvo v tem oziru, pa vendar je naša samozavest, kar se tiče zgodovine, še popolnoma v povojih. In tukaj ima žena kot taka svoje poslanstvo. Kakor je osiguran obstoj naroda, čigar kmečki stan je trden, tako je osigurana samozavest naroda, čigar žene poznajo njegovo zgodovino. Laže in bolje bo zastopal mož v javnem življenju svoje težnje, če ve, da jih njegova žena razume in deli. In otroci dobivajo od matere igraje in živo to, kar bi se drugače samo v šoli, iz knjig in nekam mrtvo učili (ker ne smemo pozabiti, da je učiteljstvo precej vezano na učne knjige). Žena kot središče družine ima tudi v tem oziru več vpliva kakor mož. Narodni odpadniki se pojavljajo najlaže tam, kjer je žena indiferentna ali nasprotno usmerjena. Saj nezavedno naše žene to svoje poslanstvo itak že vršijo, deloma tudi že zavedno (mislimo n. pr. na čas majniške deklaracije), a morda bi ga še bolje, če bi ga vse, vedno in povsod zavedno vršile.

Potem ne bi več mogel peti Simon Jenko:

Bridka žalost me prešine,
ko se spomnim domovine,
vsemu svetu nepoznane,
od nikogar spoštovane.

Želela bi le, da bi te besede, ki me vedno bolijo, prav kmalu izgubite svojo veljavo. Za dober del je ta naloga v Vaših rokah.

J. K.:

Božje otroštvo.

Vsak človek ima veliko čast, da je božji otrok in odkupljen za dragoceno božjo ceno. Nikdar ne moremo za človeka kot takega preveč storiti in naše spoštovanje do človeka nikoli ni preveliko. Če je Bog imel človeka za tako dragocenega, da ga je odkupil sam, tedaj ne bo preveč, karkoli storimo za človeka. Naši trudi, naša skrb pa tudi naše spoštovanje velja temu, za katerega Bog skrbi in ga sam spoštuje, zato je človek vreden tudi naših žrtov, zato ne sme biti naša skrb za človeka nikoli boječa. Če je Bog za nas, pomeni toliko, kakor: naša skrb za bližnjega ne sme poznati nobene meje.

V tem pa leži tudi najgloblji dokaz za resnično vrednost človeka. Brez krščanske vere v odrešenje bi se morali premnogokrat v živoljenju z bolestjo in sramoto obrniti od živoljenja, pa tudi od ljudi. V tej veri nam je tudi najzadnji in najnižji človek še vreden našega spoštovanja, naše skrbi, naše žrtve, vreden kot božji otrok, za katerega je božji Sin postal človek, da so postali ljudje njegovi bratje in sestre. Brez te vere bi nam bilo premnogokrat tudi najboljše v živoljenju bridka prevara. V tej veri je premnogim že bilo lahko ljudem pomagati in se žrtvovati zanje.

Venceslav Winkler:

Meglica v jezeru.

Ko gre svet v pomlad in sonce, je najlepša tista cesta, ki se smeje od Zadolca proti Pržanju. Vsaj včasih je bila. Zdaj sem že truden in ne gledam več zarje nad posavskimi hribovi, tudi ob pritrkavanju draveljskih zvonov ne obstanem, v človeku nekaj otrpne, da marsikaj spregleda in marsičesa ne občuti več. Od daleč, ne rečem. Takole daleč kje v svetu pač človek pomisli včasih, da je nekje lepo, a nima časa, da bi se natanko domislil, kje je prav za prav.

Ampak tisto jutro, ko je šla Francka pod hribom, je bilo jako lepo. Sonce, kam bo s soncem, toliko ga je bilo. Ni žgalo, ni bolelo, smejalo se je. Bilo je jutro. Proti Ljubljani je umirala zadnja megla. Francka je mislila, da se na vse strani odpirajo poti. Od Dravelj gor je ropotal zapravljenček. Kdo je? Bog ve, kdo. Vesel je. Z bičem poka in žvižga. Pa njive ob cesti. Kadijo se, kakor da jih je pravkar nekdo razgrebel. Na levi strani gozd, zelen in črn. Nekje v Skalcah kukavica. Trikrat kuku v daljavo, dvakrat bliže, nazadnje bi jo skoraj lahko videla.

Francka bi rada zapela.
Zapela! Zakaj bi ne?

Grunt — oče pravijo, da je močan. In mati je še trdna. Hlapec in dekla držita z obema rokama. Brat se je v predpustu oženil. Prav za prav je grunt njegov, vsaj zapisano je tako, ampak gospodar je še zmeraj oče. Dvajsetletna Francka. Zdravje, smeh in pesem. Zakaj bi ne pela?

Saj pojejo vsi. Še bajtarska Lenka. Izmučena sede na prag in zapoje. Lepo zna. Kjer ni bogastva, da Bog kaj drugega. Človek je tak, da zmeraj sanja. Lenka je bolna. Nikoli se ne bo omožila. Kakor bi ji bilo življenje v napotje, hodi po vasi s tistimi velikimi očmi. Take oči! Kaj vse lahko utone v njih! Ampak Lenka se ne zmeni za nikogar. Gotovo sanja o zdravju, lahko tudi o čudežu, o lepem čudežu, kakor se ni še nikoli zgodil...

Zakaj bi Francka ne pela?

»Hi, sivec!«

Ozre se.

Njiva, dolga njiva ob cesti. Pa to ni nič. Nekdo orje. Rokave ima zavihane. Klobuk je potisnil nazaj. Razmršeni lasje mu padajo na čelo. Gorjakov Tone. Fantič, ki poganja, je pastir.

»Hi, sivec!«

Francki se zdi, da je sonce še bolj toplo, da skoraj vriska. In rože ob cesti gorijo čudno mehko in vablljivo.

Orač se ustavi v zavratnicah. Očisti oralo in se nasloni na ročice.

»Kam pa, deklič!«

»K fari!«

Besede so kratke, čeprav bi se rade raztegnile neznano kam. Drug drugemu gledata v obraz in se smehljata.

»Hi!« se dolgočasi pastir.

»Počakaj!« zadržuje fant.

»Čemu čakaš, če se ti mudi?« se smeje Francka.

»Saj se mi ne,« se namrdne fant. »Kje je še poldne!«

Potem govorita. Same vsakdanje reči, ki jih že oba vesta. Da je Anica Petronova na oklicih in da se ji strašno mudi, da so ji zadnjič pod oknom peli, pa je prišel hlapec in jih napodil. France pa nima dela, hodi po vasi in preklinja in se norčuje iz ljudi. Matevžev je prišel od vojakov, malo bolj suh je in molčeč. Dekle ga je v predpustu pustilo. Niti besedice še ni rekel, ampak vsi vedo, da ga boli. Še med fante noče več. Komaj v Dom gre včasih. Tam ga imajo radi. Zadnjo nedeljo je bila igra. Ni šla gledat? Škoda. Lepo je bilo. Micka Goričanova ga je sicer malo polomila, ampak drugače so bili vsi zadovoljni.

»Pa jutri?«

»Jutri?«

Jutri je nedelja.

»Ali bom dobil pušelj?«

Dekle zardeva. Nagajivo ji uide:

»Pridi ponj!«

»Pridem!«

Fant se zasmeje s hreščečim glasom. Hudomušne oči se zasvetijo. Francka stisne zobe in zatrepeta:

»Ne smeš!«

»Pridem!« vrisne Tone. »Zvečer pridem!«

»Tone!«

Fant ne posluša. Upre se v ročice, pastir požene.

»Saj se ne bom oglasila,« vtrepeta dekle.

Cesta v ovinku, cesta v soncu. Na levi gozd, na desni polje. Ljubljana se čisti. Megla je splahnela. Med nerazločnimi obrisi hiš se včasih zasveti kot zlato. Okna so se napojila svetlobe. Po stezi ob jarku gredo otroci.

Francka jih šteje. Trije ali štirje so. Pojejo in smejejo se. Francka bi ne mogla zapeti.

Kaj pa je takega?

In če bi mu nazadnje dala pušljc? Ali je to kaj hudega? Gorjakovi so gruntarji. Oče bi ničesar ne rekel, mati tudi ne, Samo brat, brat bi molčal. Brat misli po svoje. Mlado je pripeljal k hiši, a skoraj beraško. In Toneta ne more. Da kvanta, da popiva, pravi. Saj hodi v Dom. To ni nič, še slabše zanj, če ni drugačen. Saj ni slab, le vesel je. Take narave je, ne pa kot Tine, ki je vase zaprt in resen. Pa hlapec ga tudi ne more. Z vilami jih je nagnal. Nemara mu je Tine ukazal. Tine in Tone, voda in ogenj.

Velika cesta, vozovi, šum.

»Bog ga daj, Francka!«

Tomazev Janez. Truden obraz, upognjen hrbet, trpke ustnice. Človek si mora kar sam misliti še bajto in staro mater. Vse, kakor je prava podoba.

»Pa te ni nič več k nam!«

Vprašanje iz navade. Janez se začudi in nasmehne. Potem tudi odgovor iz navade:

»Nimam časa...«

In nič drugega.

Še marsikaj. Pri fari se vse steka. Francki nasujejo polno novic. Da bo Janez mojster, da na svoje začenja. Najboljši človek tega sveta je. No, če že najboljši ne, dober je pa res. Če bi mati njegova toliko govorila, kakor noče, bi ga z zlatom ne odtehtali.

Gorjakov Tone, no ja, nič hudega. Nagajal je res zadnjič, ampak, saj so ga pretepli...

*

»Tista presunljivo lepa pesem...

Saj je ne pojejo ljudje, ampak...

»Sem mislil snoči v vas iti,
je bila meglica v jezери...«

Na mizi leži šopek. Izbrala je rože. Prvi nageljni, zelenje, vsaka roža lepa misel.

Ves dan je trepetala. Ali bi odprla, ali bi govorila?

Zmeraj bliže.

V hiši bije deset. Francka se napol dvigne. V zgornjici je nekdo vstal in hodi po sobi. Morda je brat. Srce ji utriplje. Na cesti so se ustavili in govorijo. Natančno razloči Tonetov glas. Potem spet pesem.

»Dekle prosilo je Boga,
da bi šla meglica z jezera...«

Prečudno mehko bijejo glasovi. Zdaj se ne razloči več Toneta. Francka se spomni, da ni dober pevec.

Ustavili so se. Pesek hrešči. Nekdo prihaja, dva, trije.

»Francka!«

Okno zažvenketa.

Dekle se zgane. Bi ali ne bi? Samo za hip.

»Francka!«

Glasneje trka. Dvigne se in stopi k oknu. Samo rože mu vrže skozenj, da je ne bo žgala obljuba. Samo rože. Ustavi se in burno sope. Narahlo odgrinja zaveso.

Žunaj smeh, Tone se smeje.

Dekle se strese in umolkne. Dva, trije so pod oknom. Tone se polglasno pogovarja z njimi. Bridka beseda, ravno toliko glasna, da se čuje v sobo.

Bridka, spolzka beseda, prav nič za sanje in rože. Nekdo jo je izrekel, vsi jo ponavljajo. Vsi, tudi Tone. Vsi se smejejo, Tone tudi.

»Francka!«

Bleda omahne v posteljo in se zarije v blazine.

Nekaj se je podrlo, nekaj strašno lepega in svetlega. Ne sliši več klicanja, tudi pesmi ne in vriskanja. Dolgo, dolgo si zakriva z dlanmi obraz in ko se spet vzdigne, čuti, da da so ji dlani mokre, oči solzne.

Tam daleč nekje umira mehka pesem:

»Dekle prosilo je Boga,
da bi šla meglica z jezera...«

Francka sedi na postelji in strmi v noč.
O, da bi šla meglica z jezera!...

F. Z.:

Pastorka bolečina.

Toliko je pravljic o ubogi pastorki. Toda malokdaj potuje po svetu dete samo, pastorka, in to ni nikdar docela zapuščena dušica, kajti Eden je, ki jo vendar ljubi: Bog.

A je pastorka na svetu, ki ji med tisoči komaj eden da prostorček ljubezni in košček srca. Krvavordeče oblačilce nosi in poln vrček solz; a na laseh krono in v roki palmo in ju ponuja v dar onemu, ki jo sprejme in ljubi. Pastorka bolečina! Ni li bila že pod vašim oknom, proseč: »Odpri mi! Hočem k tebi...« In se te še dotaknila, ko si ji obrnila hrbet, je moledovala: »Trpi me, saj me moraš prenašati! Ne zavrzi me! Zlahtnega rodu sem odkar me je povzdignil Sin človekov na križ. Vzdigni me i ti kvišku, da te lahko ovenčam z njegovo krono...«

Toda izmed tisočernih je devetsto gluhih za njene prošnje in devetdeset drugih goljufa bojazen. In devet jih je od zadnjih deseterih, ki jokaje in jadicovaje store kar naredi ena, samo ena duša veselo in polna vere, da reče: »Gost si od Boga poslan. Pridi in stori, kar ti je Bog zapovedal!«

Glej, ena sama izmed tisočernih ji da brez obotavljanja prostorček, ki prosi zanj in košček srca. Ni li res pastorka?

»Zakaj?« ... Zakaj pač ... ali ne nosi krvavordečega krilca in ne curlja gorje iz vseh gub njenega oblačilca? In ni krona, s katero venča — trnjeva krona? Toda postala bo krona blagoslova in luči, njemu, ki jo nosi srčno in pokonci a vendar ponižno do konca. In iz vsake kapljice trpljenja, ki ga nosimo kot darilo, rasto krila, krila za potovanje v domovino ...

Pastorka bolečina! Raniti moraš, a rane bolè; in čim malodušnejše smo, tem večja se nam zdi tvoja grenkost!

Ne mislim pa veliko bolečin, to se pravi »bolečinic«, ki rojé kot mušice v življenju. Te ne segajo globoko, ne pridejo do mozga in vsaka otroška beseda jih ozdravi. Velike bolečine mislim, ki se ne umaknejo noč in dan, ki mučijo telo. Nasele se kot božje poslanke globoko v človekovo življenje; idi vase in poglej, če bivata v tebi ljubezen in vera, ki vse premagata in ponižnost, ki se vprašuje, če sme i ona nositi križ Gospoda kakor Simon iz Cirene. Križ? Tvoj najtežji je samo drobec božjega križa, ki ga je nesel Gospod zate in za nas vse.

Na neštivilne duri trka pastorka bolečina. In izza stotisoč duri čuje: »Zakaj? ...« »Zakaj... zakaj?! Zakaj moram toliko trpeti? Gospod Bog, zakaj ravno jaz?«

Ti in jaz, in vsaka izmed nas smo že vpraševale »zakaj«. Telo se upira krvavodečim bolečinam, duša se brani kamnu, ki ji ubije srečo, roki, ki ji ugrabi, uniči najljubše, smrti, ki ne pozna usmiljenja in ne prizanaša. In vendar je dano tudi tej težki, pekoči besedi svetlo zrno in jasen glas, ki odgovarja: »Ve maloverne, ali ne veste, da sem pri vas? Ali nisem jaz vaš Oče, ali ne gre moj pogled črez hrib in čas in ne prodre vseh ovir vaše duše? Vprašate »zakaj«. Pošljem, kar je vašega; poznam kamen, ob katerega ste se nekoč spotaknile, četudi danes polne vere in brez slutenj položite nanj glavo in plakate, ker ga pohodim«... Ali nam sram ne skloni glave in se ne dotaknejo naše ustne vznožja križa?

Zakaj — zakaj?

Duša, ne vprašuj: veruj samo, veruj in ljubi! To je pot, edina pot, ki upokoji tvoj »zakaj«... Povej mi: Veruješ, da Gospod ve vse? — Da. — In da je On večna dobrotà? — Tudi to. — In brez vsakega madeža pravičen? — Verujem. — Potem veš, da ni krivičen s teboj, da ne more biti krivičen tebi in nikomur! In če ti pošilja trpkost na trpkost — je pač nekaj v tvojem življenju, v tvoji duši, čemur je treba bolečin, drugače bi jih On, ki je večna dobrotà, ne pošiljal. Ali je krivo srce, ki ga je treba uničiti, da se zlomijo palice, ki ga drže zaprtega, ali so škrlatnordeče pregrehe, ki jih je treba izprati v pekočih vodah, ali je brušenje božje umetniške roke na dragem kamnu duše — to ve samo On.

A ne pozabi te v tvoji boli. Brez vročine in brez mrzličnih stresljajev; pozna tvojo bojazen pred zdravnikovim orodjem in tvoj strah prelivanja krvi — on, ki te je ustvaril, te pozna do zadnje mišice in ve vse, vse. In vendar ti pošlje pastorko bolečino. Naša veda, naše razmotrivanje je samo drobec prahu v primeri z njegovim vsespoznanjem.

To je pot iz tožba do miru: verovati in ljubiti. Izroči se v roke svojemu Gospodu, brez vprašanj, brez pomisleka. Ljubezen tvojih, plakajoča skrb, trepet materinskega srca in umetnost zdravnikov te obdajajo kot branilno zidovje. A so le trohice prahu v roki Gospoda. Izroči se varstvu njegovih rok: »Gospod, stori z menoj kakor hočeš! Ljubiš me in ne boš mi storil hudega, ki bi presegalò mojo moč. Pomagaj mi, Gospod, v najbridkejših urah!«

Tako se uči ljubiti pastorko bolečino. Učila sem se jo ljubiti v mukepolnih nočeh. S trnjem kronani glavi lesenega stenskega razpela sem jadikovala v najgroznejši noči svojega življenja. In v pogledu na razpelo... sem onemela. »Bolest je od tebe... pomagaj mi... blagoslovi me!«

Pastorka bolečina! Bolniške postelje, postelje junakov. Brez zaslužnega križa na težko hropečih prsih. Sto in sto slepih je šlo mimo vas. Eden pa je... in kogar On venča danes s trnji, tega bo venčal enkrat z milostjo. — Drobec križa mu smeš nesti v svoji bolečini... Pozdravljen Simon iz Cirene!...

Pastorka gre po svetu, pastorka bolečina. Če potrka na tvoje duri, odpri ji radevolje, sveti poslanki, ki prihaja od Boga. In On, ki jo pošilja, jo bo zopet pozval ob pravi uri.

Franjo Neubauer:

O Marija, mati!

*O Marija, žena, Mati!
Tvoj najlepši sije god,
Ko žari v svetlobi zlati
Tvoj otrok in Tvoj Gospod!*

*Tvoje sòlze vse popilo
solnce tretjega je dnè,
žarke rãdosti razlilo,
v Materino je srcè.*

*Vsã utihnili so boji,
ko je ostal Edinec Tvoj!
Še krasnéjše v duši svoji
zdaj Magnifikat zapoj!*

J. K.:

Rešenje.

Karkoli moremo storiti namesto koga drugega, kar bi moral sam storiti, storimo tako, da nadomeščamo moč, ki mu je manjka in mu odvzamemo vsako pravico do tožbe. Kolikor naša moč premore, toliko moremo pomagati. Ta moč pa je naša ljubezen. Ni treba, da bi sami preizkusili usodo vsakega sočloveka. Naše razumevanje in naše sočutje nam to dovolj pove. Ljubezen vse razume in v malih dogodkih življenja so združeni vsi veliki. Marsikatero človeško življenje je bilo živahniješe kakor Jezusovo in vendar je On postal Odrešenik, ker vsakdo čuti, da ga razume in da ga ljubi, ker vsakdo v njem najde pot in moč za svoje življenje.

Razumne in močne duše vedno znajo najti svojo nalogo. Naloge pa, za katere ti nisi zmožna, pa se ti skrijejo. Prezreš jih in greš mimo njih, kakor slepa in gluha, četudi te tisočkrat srečajo. Krivda človekova pa je, ako nobene take naloge ne najde. Kdor nobene take naloge ne reši, ne izpolnjuje prvotne dolžnosti človeka. Kdor se ne udeležuje splošnega življenja, obuboža in odpade kot mrtev ud od živega telesa človeštva.

Tvoja duša je majhna. Vendar tako velika, kakor tvoja ljubezen tvoje sodelo za človeštvo. Kdor živi samo svoje lastno življenje in ne splošnega, ta ni nikoli prost, ampak je vsem v breme.

P.:

Umetnost in žena.

Umetnost je iskanje božjega v naravi. Iskanje božanstva je njen namen, — njen poklic. Prav radi tega pa opažamo v vsaki posamezni umetnosti dvojno stremljenje: združitev in izpopolnitev.

Umetnosti iščejo druga drugo, ker izhajajo iz skupne domovine, iz skupne zibelke, ki je tekla v osrčju Njega, ki je prava Enota, večni Studenec vse harmonije in vse lepote. Še preden se je pričela časnost, je umetnost že živela v večni zamisli Njega, ki je red, enota, sijaj brez madeža, globina brez dna, neskončnost in popolnost. Vse umetnosti poznajo svoje prvo skupno bivanje, svojo prvo združitev. V harmonični mnogoličnosti večne popolnosti so črpale neizbrisen spomin enote. V Razumu so skupno prebivale, kakor tisočeri svetlobni žarki, ki izhajajo iz njihove skupne matere — žareče žerjavice na ognjišču. Ob misli na večni Sion plakajo ob bregovih babilonskih rek. Vsak umetnik je izgnanec iz Edena, kot je umetnost, katero nosi v duši, izgnanka iz večnih dežel.

Izpopolnitev je druga težnja umetnosti. To njeno stremljenje je brezmejno. Iz svojega dna črpa žejo in lakoto po lepoti in popolnosti, katere pa nikakor ne more utešiti. Poglejmo, kako se Leonardu da Vinciju nikdar ne posreči, da bi prikazal tak Kristusov obraz, kakršnega išče v nebesih! Tasso obžaluje, da je napisal »Osvobojeni Jeruzalem« in Miltonu je ljubša vsaka pesem, kot pa njegov »Izgubljeni raj«. Fénelon venomer pričinja svojega »Telemaka« iz zapusti 18 rokopisov. Torej 18 resničnih dokazov neskončnih želj in obupa tega velikega moža!

Predvsem glasba pozna to nenasičenost. Vsi čudoviti viri, mogočna menjava nežnosti, veličastvo zborov, čistost glasov in vse, kar umetnikova roka lahko izvabi iz četverih strun lire, vse to ne zadovolji resničnega genija.

Ko je utihnil zadnji odmev, — — — — genij še posluša — — — — Opoj barv, slast harmonij, in moč svetih glasov so mu le globoka tolažba, ki ga neprestano dviga ob spominu, da je njegovo domovanje tam, kjer ni časnosti, kamor se stekajo vsi milijonski viri lepote v Enega samega, velikega, vse-obsegajočega. — — — Umetnik obupuje. In vendar je genij prav takrat najbliže Resnici, kadar je sam s seboj nezadovoljen, da ni bliže Lepoti, kadar sam toži, da je še ni nikdar dosegel. Genij v sebi zaničuje človeka, ker je videl Boga.

Bog, božja popolnost, večna lepota — — — — to je ideal, ki daje umetnikovi duši tisti sveti elan, da gleda vse stvari v luči božje ustvariteljske zamisli. Zato je umetnost hčerka božja, kot pravi Michelangelo. Da, umetnost je resnično velika, ker ustvarja največja dela. Najbliže k izpolnitvi pa bo prišla le z neumornim ženskim sodelovanjem. O ženi pravi indijski mislec T a g o r e, da je edino ona akord Stvariteljeve violine. Ali ni prav žena umetnosti najbližja?

Žena je ginjena, kjer mož ni. Le ona sama lahko to izrazi: nežnost zibelke, sanje ljubezni, katere je Bog blagoslovil in ki je poosobljena v nežnem, malem bitju, — poezijo materinstva, — prvo ljubkovanje, še povsem neokretno, vendar omamljajoče, — prve skrbi, skeleče in nežne, — srečo trenutka, ko predstavi Bogu svojega otroka, ki sklepa ročice in v svoji mali srajčki pokleka. Vse to čuti žena globlje in osebneje in le ona more vsa ta čuvstva z največjo natančnostjo izraziti.

Sele približno pred 40 leti se je ženi dovolil vstop v umetnostne šole. Prvo, kar je tukaj storila, je bilo to, da je posnemala moškega, v tem čestokrat pretiravala in slikala predvsem njegove napake. Sama sebi še ni zaupala, vse ji je bilo novo. Bala se je kritike, zato je šla predaleč prav po vzgledu vseh plašljivcev. Ker ni imela lastnega miljeja, je doživela milje moža, ki pa je v njej zatrl ženske lastnosti. Zgodilo se ji je prav tako, kakor prvim kristjanom, katerim je njihovo lastno versko čuvstvovanje narekovalo najidealnejšo umetnost, a prvi krščanski umetniki so kljub temu posnemali poganske mojstre. In R a f a e l? Ni li tudi on v začetku posnemal slik svojih prednikov? Ali ni tudi nesmrtni B e e t h o v e n pel za M o z a r t o m?

A prišel bo čas in morda je že tu, ko bo žena zletela na lastnih krilih in glasno dokazala, da umetnost brez nje ne more biti popolna. Z odločno kretnjo bo pokazala na umetnosti tisto, kar se mora preustvariti. Dokazala bo, da notranje in nravstveno življenje prav posebno potrebujeta njenega pogleda in njene roke.

Žena nosi Evangelij v svojem srcu. Tu naj bi izviral studenec prave krščanske umetnosti, ki bo postajala globlja in nežnejša. Lepota bo postajala dobrotu, umotvori deli srca, knjige, platno, olje in črnilo bo izginilo — —

Genija je Bog ženi vsadil v srce, zakaj ženska dela so vsa — — — — dela ljubezni. Ljubezen pa deluje, končuje in dovršuje; ljubezen gospoduje vsemu stvarstvu. Vsakega toplo objame, najrevnejšega pritiska pa na srce. Zmaguje, kjer orožje pada, navdušuje, kjer upanje umira. Zato pa je Bog položil svoj najplemenitejši umotvor . . . človeka . . . ženi — materi v naročje, da ga ona, žena — mati, dovrši. Žena torej zastopa Stvarnika samega. Umetnik je le božji učenec, žena — mati pa je Stvarnikova sotrudnica, in je Njegovi vsemogočnosti pridružena.

Ženi — materi je torej zaupano najvišje in najgloblje, o čemer more človek govoriti. Materi je zaupana jutranja zarja življenja, kjer ni iskanja Boga, ne iskanja miru, kjer je preko dvomov in smrti razprostrt pajčolan, zakaj otrok veruje v njo, ženo — mater, poprej, nego veruje v Boga. Odkar pa sta postali ulica in izložba . . . brezplačna šola nenravnosti, se bori vsemogočnost materine ljubezni, ki nosi v svojem opoju božji značaj, s temnimi slikami

človeške bodočnosti, in s težkimi sencami, ki se spuščajo na cvetoče livade. Ko je žena — mati prestala bolečine telesnega poroda, je pripravljena še na mučeništvo srca, v katerem bo rodila dušo svojih otrok. Otrokova duša pa je oltar, katerega bo ona, žena — mati, oskrbovala. Otrokova duša je sveetišče, čigar ključ bo ona, žena — mati, shranjevala in čuvala, da se ne bo kdo drznil vanj prinašati nečistih darov. Zakaj le na ta način, ... le po vestnem prizadevanju, neutrudnem delu in neprestanem žrtvovanju velikega srca žene — matere bo ostala lepota čisti ideal mladine, ki bo vse lepo tudi v sebi ohranjevala in na sebi izražala. Saj mladina je kraljica v kraljestvu lepote! Nismo še videli nepokvarjenih oči, ki bi ne nosile odseva lepote. Iz mladostnih prsi pa odmeva glas najjasnejše, najžarnejše hčerke neba, glas lepote.

Vir lepote je pa Večni sam. Vse, kar je na zemlji visokega, lepega in veličastnega, je le odsev, so le razpršeni žarki večne Lepote. In vendar je stvarstvo polno lepote! Madeži so le tam, kjer jih je človeška roka zarisala s krivdo in grehom in s tem vtisnila neomadeževanemu stvarstvu sramotni pečat.

Umetnost je tista perot, ki nas povzdiguje v višave neskončne in nedosegljive lepote. Daje nam nekako predslutnjo večne Lepote. Kdor išče to Lepoto, ... in žena — mati jo išče predvsem, ... ta sluti in doživlja, koliko lepega in vzvišenega božjega blagoslova vsebuje prava — resnična umetnost. Njeni svečeniki postajajo priče neumrljivosti, zvezde vodnice, ki peljejo k večni Lepoti sami ...

*Vsaka žena, vsako dekle
ima Vigred!*

Ljubljen biti . . .

Novela.

(Nadaljevanje.)

Rodnig, ki je sedel Rihardi nasproti, si je zvijal cigareto in se mu je čudno zdelo, zakaj je Riharda nenadoma utihnila.

»Kaj pa ti morajo brzajaviti?« je vprašal malomarno.

Rihardi je obstalo srce. Zdelo se ji je, da je to ura odločitve. Čutila je, da vsa njena bodočnost, vsa njena sreča, vse njeno zaupanje do moža zavisi od tega, kako bo sprejel poročilo o njeni izgubi. Pričakovala je, da bo skočil k njej, jo prižehl k sebi in rekel: »Zame je največja sreča, da morem popolnoma skrbeti za te. Ničesar ti ne bo manjkalo! Moja ljubezen ti bo vse nadomestila.«

Toda Rodnig tega ni storil.

Ko mu je Riharda podala s tresočo roko brzajav, se je sklonil, da prečita in njegova prva misel ni bilo sočutje do Riharde, ampak do sebe. Nikdar bi si ne bil naložil bremena precej razvajene žene, če bi bila ta brez premoženja.

»Kakšna neumnost pa je bila to, da si svoje premoženje zaupala judovski banki?« je rekel. »Vsakdo vendar naloži denar kolikor najbolj mogoče varno.« In ko Riharda ni odgovorila, je nadaljeval:

»Ali je bilo to vse?«

»Vse, razen malega kapitala, ki je izposojen na hipoteke. Moj varuh mi je vse to oskrbel.«

Govorila je počasi in utrujeno.

»Zdi se mi, da ti vso stvar jemlješ precej enostavno,« je odvrnil Rodnig precej ostro. »Moraš si biti na jasnem, da ti jaz s svojim skromnimi, četudi zadostnimi dohodki ne bom mogel zadovoljevati tvojih precej širokopoteznih navad. Treba se bo omejiti.«

Riharda je začutila, da vstaja v njej celotni ponos.

»Rajši trpim lakoto, kakor da bi ti bila v breme,« mu je kratko odgovorila. »Dobro pa je, da si mi tudi ti s svojega stališča stvar pojasnil.«

Vtopila bi se bila v solzah, ako bi se ne bila hitro obrnila in odšla v sosedno sobo. Rodnig pa je bil skrajno slabe volje; tako slabe volje, da mu je šinila misel v glavo, da je bil ta njegov pozni zakon velika neumnost; vsakdanjost življenja je mnogo močnejša, kakor pa čustvo ljubezni. Sovražil je vsako razlago denarnih stvari in zlasti še nered v premoženjskih razmerah. Da bi bila Riharda njegovo, kakor se mu je zdelo, povsem umevno svarilo tako žalostno sprejela, kratkomalo ni mogel razumeti. In kakor vedno se je zdel tudi v tem slučaju on tisti, ki se mu je krivica zgodila.

»Končno pride vendar vse na mene,« je mislil, »zdaj bi bilo na Rihardi, da se poniža in postane skromna.«

Riharda je tiho slonela ob oknu spalnice in je mehanično gledala na lagune, kjer se je zibala s pisanimi lampijončki okrašena gondola, v kateri je mlad krmar na vse grlo prepeval »Santa Luzia«. Brezmejno uboga si se je zdela.

To je bila torej ljubezen, za katero je žrtvovala svojo prostost, svojo osebnost, svoje vse, kar je bila in kar je držala v sebi. Velika ljubezen, za katere zvestobo in svetost se je oprijela, s katero je hotela živeti in umreti. — Nič drugega, kakor domišljija, kakor vse druge minljive stvari. Povsem se je izgubila pred grdim prostaškim izbiranjem med tvojim in mojim.

Ko se je poročila z Rodnigom, se je veselila, da mu prinaša precejšnje premoženje. S tem bi bila tudi njegova eksistenca udobnejša, ker bi si lahko v življenju marsikaj skupno privoščila, ne da bi ju omejevala gmotna stran;

zdaj pa je prišla nenadoma in nepričakovano ta izguba, ki ji je dokazala, da se je zaupala možu, ki velikodušnosti, katera je nje bistvena lastnost, sploh ne pozna. Zdelo se ji je, da tega udarca ne bo prenesla. Tako zelo in usodno se je zmotila v življenju. Naslonila je glavo v dlani in je jokala neutolažljivo. Srca, na katero naj bi se naslonila, ni bilo; zopet je stala pred praznino življenja.

Hipoma se je prestrašila svojega lastnega obupa. Saj si je morala priznati, da je bil to prvi resnejši udarec v njenem življenju. Koliko tisočev se mora izza mladosti boriti z uboštvom, krivico in bedo vsake vrste, ona pa je bila vsa zavita v lepoto, umetnost in književnost in zdaj obupuje, ker ne more doseči najvišje krone življenja. Koliko jih pa tudi nosi to krono? Trnjevo krono pač, toda krono ljubezni, kakršno si je Riharda želela, pa doseže malokdo v življenju. Toda ta razmišljanja so le mimogrede vstala v njeni notranjosti; njena prevara je bila prevelika, njena boleost prehuda, da bi ji mogli biti dokazi pameti in resnice vere v pomoč. Kljub temu se je po preteku kake ure toliko zbrala, da je odprla pismo, ki je na ovojnici nosilo pisavo vladnega ravnatelja.

»Moj ljubi otrok,« je pisal. »Ko sem danes zvedel za konkurz banke, v kateri je imela cela vrsta uglednih ljudi našega mesta vloženo svoje premoženje in tudi jaz, ste bili Vi prva moja misel. Saj veste, da Vas ljubim, kakor lastno hčer in lahko si predstavljam, kaj pomeni za Vas ta udarec. Pred nekaterimi meseci bi Vam še mogel reči: pridite k nam in ostanite pri nas. To je zdaj nemogoče. Bog daj, da ste našla na srcu svojega soproga tako varen dom, da mu udarci usode ne morejo škodovati.«

Riharda je morala prenehati; vnovič je zakrila obraz z rokami.

Nikdar ni svojega varuha v tem oziru zelo visoko cenila. Ni bil zanimiv, ne duhovit in njegove dobrote se ni mnogo posluževala. V tem trenutku pa je bila resnična dobrota, ji je bistvo prave ljubezni, katere ona tako zelo pogreša in pa glas dobrotne tolažbe, ki je zvenel iz tolažilnih besed, tako velik dokaz njegove dobrote, da se je vnovič zjokala.

Za Rihardo so nastopili novi težki dnevi. Kakor da je nevidna roka ugasnila žareče solnce lepote in umetnosti nad Benetkami, se ji je zdelo in vse je bilo zakrito v meglo. Zdaj je bila v resnici nesrečna. Praznота in nezadovoljnost njenega prejšnjega življenja sta jo pač navdajala s hrepenenjem. Toda prišla je težka prevara in njen ponos se je moral ukloniti k tlom. Rodnig je dan za dnem kazal svojo nezadovoljstvo in je pričakoval, da bo zdaj Riharda še bolj ljubezniva, da ima prav za prav vzrok biti taka, ker mu bo odslej povzročala same izdatke. Njegova sebičnost se je vedno bolj prikazovala. Bil pa je tako zelo navajen na domače urejeno delo, da ga je brezdolje v tujini naravnost mučilo.

Tako sta prekinila potovanje in se peljala proti domu.

Riharda je prvotno hotela svojo hišo v mestu obdržati, da bi Rodnig in ona čez poletje bila na deželi, čez zimo pa v mestu. A ta načrt je kmalu izpremenila.

»Bolje bo, da vse prodam za gotov denar,« je rekla Rodnigu, »na ta način mi bo prihranjen poniževalni občutek, da prihajam kot beračica v tvoj dom.«

Rodnig je temu pritrdil. Odkar je postala Riharda tako hladna in utrujena, je pričel zopet s svojim nekdanjim zanimanjem. Čital je zopet politični del v vseh časopisih. Pa se je potem razburjal nad različnimi dogodki sedanje dobe, na kateri že itak ni mogel najti niti za las dobrega. Zlasti žensko gibanje ga je močno jezilo. Ta, moštvu naperjena konkurenca ženskega dela, je ena izmed najhujših gospodarskih nadlog; poleg tega pa napravi ta boj žene povsem tuje pravemu ženstvu, ker izgube pri tem vso nežnost in sramežljivost.

»Čudno,« je odvrnila Riharda, »da imajo moške tak gnev za žensko delo. Ne čudijo se pa in ne protivijo vsem posledicam, ki jih prinaša današnje življenje prav ženstvu v škodo, kakor n. pr. prostitucija, trgovina z dekleti, porast otroških smrti in čim dalje večje število ženskih samomorov.«

Rodnig na to ni odgovoril, na tihem pa si je mislil, da Riharda vendar ne spada k onemu logičnemu in prosvitljenemu ženstvu, ki ga on ne mara.

Riharda je v resnici žensko vprašanje in žensko gibanje imela za nekaj vsakdanjega. Toda očitna krivica v nazorih njenega moža jo je na mah postavila za varhinjo teh pravic; ton njenega dokazovanja je bil oster in ostrejši kakor je nameravala. Sovražila je vsako prerekanje med ljudmi, ki bi morali biti složni in bi jih morale združevati vezi ljubezni. S strahom je opazovala, da se njen mož in ona oddaljujeta drug od drugega in med njima že zija globok prepad, ki se bo le težko še dal premostiti.

Več dni je Riharda menila, da se je njeno čuvstvo do moža ohladilo, njegov egoizem pa da se je še povečal. Toda zmotila se je nad samo seboj. Ko sta četrtri dan sama sedela v vlaku in je Rodnig hladno čital vsakdanji časopis, kakor da je pozabil na njeno navzočnost, jo je napolnilo nenadoma veliko hrepenenje po njegovi ljubezni in dobroti, kakor se to zgodi otroku, ki ima domotožje, je tedaj pozabila svoj ponos, vse velike vzroke, da bi bila užaljena ter mu je vzela nenadoma časopis iz rok, prijala Rodniga za roke, se privila k njemu in tiho govorila: »Pozabi vse, imej me zopet rad! Bodi mi zopet dober! Brez tebe ne morem živeti!« In še sta imela njena beseda in njena ljubezen moč, da ga je zbudila iz njegove otopelosti. Objel jo je in ji dolgo gledal v njene lepe izrazite oči, ter je čutil, da se zbuja stara ljubezen. Toplota njenega bistva ga je vsega očarala in zopet ji je izkazoval vso ono nežno vdanost, ki je morala zanjo biti dvakrat močnejša.

In res je Riharda v tem objemu pozabila vse ure in dneve trpljenja in prevar, ki jih ji je pripravil. Njena ljubezen je hotela živeti, kajti bila je močna, čista, nesmrtna.

(Dalje prih.)

»Slov. list«:

Hull House.

(Dom priseljencev, ki ga je ustvarila ljubezen in požrtvovalnost ameriške žene.)

Kogar zanese pot v tujsko četrt Chicaga ali newyorškega Bowery-ja, ne bo našel tam niti sledu o toli hvalisanem ameriškem delavskem standardu. Življenjsko stališče priseljenih Slovkov, Poljakov, Jugoslovanov, Italijanov, Grkov, Špancev, Francozov in Nemcev se v ničemer ne razlikuje od onih obupnih razmer, zaradi katerih so zapustili svojo domovino. Često je njihova beda v deželi dolarja še hujša kakor pa doma. Prebivajo v temnih, zatohlih luknjah in v njihovo življenje redkokdaj ali pa nikoli ne posveti žarek sreče in zadovoljstva; sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair je njihovo življenje mojstrsko in verodostojno opisal v romanu »Džungla«.

Za sramotno mezdo garajo po pristaniščih in tovarnah. Dežela, v kateri so si slikali raj, iztisne iz njih zadnjo kapljo potu. Ne znajo jezika in tudi nimajo prilike, da bi se ga naučili, in tako živijo brez zveze z ostalim prebivalstvom svoje človeka nevredno življenje. Tovarne jih zaposlujejo v množinah, ker so povsem brezpravni in se udinjajo za vsako še tako sramotno mezdo. Ameriški delavec gleda s prezirom na te trpine in celo brezposelni Američan gre rajši na divji Zapad, kakor da bi se uvrstil med to brezpravno rajo.

Velikim talilnicam sličijo vsa ameriška delavska središča. Kdor se v tej talilnici povsem pretali ali z drugo besedo amerikanizira, temu se šele odpre pot do ameriškega delavskega paradiza, v kolikor še lahko govorimo o njem spričo ogromne nezaposlenosti.

Toda ni tako enostavno priti v talilnico. Tisoči kapljic obvisе brezmočno na robu, otrpejo v umazani skorji ali pa se čez leta vračajo izmозgani nazaj čez široki ocean.

Samo oni, ki pozna bedo in obup tujske četrti Chicaga, lahko presodi, kako človekoljubna je ustanova, ki jo je iz lastne inicijative ustvarila Jane Addams, predsednica Mednarodne ženske lige za mir in svobodo. Da so Jane Addams predlagali za Noblovo mirovno nagrado, je posledica njenih res velikih zaslug za mirovno idejo. Njeno največje delo, za katero je žrtvovala desetletja, pa je »Hull House«, dom ubogih priseljencev.

Na koncu Downtowna, chicaškega Cityja, se dvigajo obsežna poslopja s kuhinjami, jedilnicami, šolskimi sobami, čitalnicami, otroškimi sobami in spalnicami. Bedne priseljene družine, ki so prestale vice na Ellis Islandu in ki brez glave blodijo v velemestnem trušču, najdejo tu več kakor navaden azil, ki jih ščiti samo pred materielno bedo. Hull House je več. Hull House je ključ do njihove bodočnosti. Hull House nudi tem ljudem, za katere se sicer v USA ne briga noben človek in nobena postava, temelj, s katerega lahko nastopijo pot do boljšega življenja, ki o njem sanjajo.

V Hull House se nauči priseljenec najprej vsega, kar rabi, da ga pripoznajo kot enakopravnega. Uči se standardiziranja v obleki in nastopu, uči se pravilno držati vilice in nož, uvedejo ga v sport in higijeno in — kar je glavno — tu dobi prvi pouk v jeziku. Vse brezplačno.

Žene iz vzhodnih in balkanskih dežel, ki so v pisanih rutah in oblačilih ter oborožene s culicami nastopile pot v novi svet, se nauče tu oblačiti se po ameriško. Kajti ena glavnih stvari je, da se oblačijo in obnašajo tako, kakor milijoni ostalih Američank. Nauče se kuhanja, gospodinjstva in »budgetinga«, najvažnejšega predmeta v ameriških dekliških šolah. Otroci priseljencev najdejo tu varno zavetje, ko gredo njihovi starši na delo. Uče jih angleščine in pridejo po kratkem času v Grammar-School (ameriška osnovna šola), s čimer store prvi korak v veliko talilnico.

Počasi, skoro neopazno, prihajajo priseljenci pod varstvo Hull House-a in s tem v novo življenje. Hull House jih iztrga grozotam tujske četrti. Tisoče stvari in pojavov, katerim so prej s strahom strmeli v obraz, jim postane razumljivih in nekaj povsem vsakdanjega. Angleški jezik jim sčasoma ne dela nobenih preglavic več in nekega dne stopijo v življenje kot samostojni in standardizirani Američani, kot polnopravni državljani, katerim se noben delodajalec več ne upa ponuditi sramotne mezde. Novi človek se ne skriva več boječe po bednih manjšinskih četrtih, ampak stopi na plan kot enakopraven vsem milijonom, ki so se rodili v deželi ali pa so pred leti prestali slično preobrazbo.

Tisoče in desetisoče je Hull House na ta način potegnil iz bede in obupa ter jim pokazal pot v srečo, ki bi je sicer sami nikdar ne našli. In ta človekoljubna ustanova je delo ene same požrtvovalne ženske. S kolikimi težavami in zaprekami se je morala boriti Jane Addams, koliko moči, neustrašenosti in volje je bilo treba, da je premagala na tisoče trpkih razočaranj in udarcev, preden je bila urejena finančna plat podjetja, more presoditi le oni, ki pozna hladnokrvno brezsrdnost ameriškega kupčijskega duha. Carnegiu je bilo lahko iz lastnega ogromnega premoženja ustanovljati po deželi knjižnice in univerze. Jane Addams pa je ustvarila še mnogo bolj človekoljubno delo, ne da bi razpolagala z zlatimi rezervami in vplivom Carnegia.

Hull House je danes ponosen kulturni dokument, dragocenejši od nebotičnikov, ki se zgrinjajo okrog njega. In če ji priznajo Noblovo nagrado ali ne, Jane Addams bo živela v zgodovini kot ena največjih žena novega sveta.

Kmetska žena:

Kmetska žena in žensko društvo.

Po vsej pravici bi današnje dobo smele tudi imenovati dobo društev. Ni je vasi, kjer ne bi bilo tudi društva pod katerimkoli imenom in s katerimkoli namenom. Če pogledamo malo okoli sebe, vidimo, da so prva društva povsod nastala za praktične namene. Zlasti razna kmetijska društva v tej ali oni obliki so imela v splošnem zelo podobne namene, namreč pospeševanje kmetskega gospodarstva, pa tudi zastopanje kmetskih pravic in kmetskega zanimanja. Prav nič ni čudnega, če so od prvih takih društev zahtevali kar takojšnje koristi in kar vidnih uspehov. Taki smo pač ljudje. Šele polagoma so taka obstoječa društva začela tudi z izobraževalnim delom svojih članov in pokazalo se je, da je to prava smer, kajti izobrazba, zlasti še strokovna in stanovska izobrazba je temelj vsakega blagostanja.

V ta in taka društva prvotno ženske niso imele vstopa, pa tudi niso silile vanja vse dotlej, da so si žene zastavile tisto vprašanje, ki je že marsikoga streznilo: Kaj sem dolžna tudi drugim, ne samo svojim najbližjim? — Žal, da to vprašanje še danes ni v vseh naših ženah dozorelo in prav nič ne zahteva odgovora.

In vendar je vsaka žena poleg ozkega in omejenega kroga v svoji družini tudi soodgovorna za vse, kar se godi tudi v njeni širši okolici: soseščini, vasi, narodu in državi, kajti tako daleč sega tudi njen vpliv, kot vpliv žene, matere in gospodinje — in ne samo v sedanjosti, ampak tudi še v daljni prihodnost.

Vsaka žena, ki si je zastavila to vprašanje, pa že zaradi vestnosti, ki ji je lastna, ne more preko, ne da bi si dala odkritosrčnega odgovora. Ta pa jo potem tudi vodi k vsemu tistemu, kar potrebuje, da stavljenemu vprašanju vsestransko zadovoljivo odgovori.

Pri tem delu pomagajo ženi razna ženska društva, ki so prav zato ustanovljena, da svoje članstvo vodijo k pravilnemu razumevanju življenjske naloge in mu pomagajo to nalogo tudi pravilno vršiti; da se ženstvo v njih uči in uri z vso resnobo in vestnostjo za vse panoge svojega poklica, da so močnejše in zmožnejše, opora slabotnejšim ter ljubeznive vodnice, svetovalke in bodrilke, da v njih žena dobi vso ono izobrazbo, zavednost in zmožnost, ki si je sama ne more pridobiti, temveč si jo prisvaja v krogu sebi enakih, z enakim zanimanjem, z enakimi težnjami.

To hoče biti ženi žensko društvo in to ji tudi bo, če najde prava pota, da svojim članicam vzbudi zanimanje za tisto življenjsko zmožnost in veselje do dela, ki je v današnjem času vsaki ženi nujno potrebno.

Kaj naj si kmetška žena obeta od ženskega društva?

Pomislimo, da imajo naši možakarji najraznovrstnejša društva. Poznamo društva rokodelcev, delavcev, trgovcev, učiteljev, profesorjev itd., torej v resnici prav dosti poklicnih in stanovskih društev. Za žene in matere bi prav za prav zadostovalo samo eno društvo; kajti bistveno je njihova naloga kot matere povsod enaka, če so žene delavcev, rokodelcev, obrtnikov, tovarnarjev ali učenjakov. Matere vse družine so; moč in ljubezen morajo izžarevati iz sebe, ki mora žareti v srcu bogate in revne žene. Iz te moči in ljubezni mora rasti srečna bodočnost naših družin, kakor iz skrivnostne moči drevesa raste cvetje in sadje.

Mati s svojim materinskim srcem in svojo materinsko ljubeznijo je povsod mati, v delavskem krogu in v krogu bogatih tovarnarjev. S svojim srcem vlada družini, je torej enaka v svojem bistvu tukaj in tamkaj. V tem oziru bi zadostovalo res za vse matere samo eno društvo, ki bi vse svoje članice vodilo k pravilnemu udejstvovanju kot matere.

Vsaka mati pa ni samo mati in kot taka vzgojiteljica svojih otrok, ampak je tudi še žena svojemu možu in gospodinja svojemu domu.

Kot žena je možu tovarišica, sodelavka, pomočnica, verna prijateljica, ki razume njegove težnje, zna ceniti njegovo delo, se zanima za njegova prizadevanja.

Kot gospodinja pa ima sto nalog in tisoč del, ki so vsa obrnjena drugim v korist.

Kaj naj si torej žena, mati, gospodinja, obeta od svojega društva, ki torej ni samo društvo žen, ne samo društvo mater in ne samo društvo gospodinj?

V prvi vrsti naj se zaveda, da je to društvo stanovsko društvo, ne morebiti samo sportno, ne samo zabavno društvo, ampak nekaj takega, kar ji hoče služiti, ji pomagati, jo podpreti, da more svojo trojno nalogo uspešneje, bolje in lažje vršiti.

Zato naj nikoli ne misli, da hodi pač iz prijaznosti do odbora ali vodstva v društvo, ali pa da morebiti s tem podpira dobro stvar, ko plača članarino, za vse drugo pa se potem nič več ne meni. Pač pa mora biti prepričana, da bo našla v društvu nekaj prav svojkega záse, kar ji bo pomagalo njene naloge v domu bolje vršiti; zato pa naj se svojega društva oklene, ker s tem nikomur ne stori boljše usluge kot sama sebi.

Vedeti pa mora, da žensko društvo, kakor nobeno drugo društvo, ni nekaj gotovega, ampak se razvija in postane to, kar vodstvo, odbor in članstvo iz njega napravi.

Kakor vsaka vé, društvo ni zato tukaj, da bi nekaj članic, ki so bile izvoljene v odbor, delalo, druge pa bi roke križem držale. Bolj kot kje drugje, velja tu načelo: Vsi za enega — eden za vse.

Žensko društvo je šola za vzgojo, izobrazbo, zlasti še za poklicno izobrazbo žen. Ne sicer kakor otroška šola, ampak šola za odrasle, v kateri vsak član uči in se uči, daje in prejema. Tisti, ki več ima, tudi več lahko dá.

Seveda pa naj si ženskega društva nobena izmed nas ne predstavlja kot nekako zavetišče, v katero naj prihajamo in odhajamo, ampak kot torišče resnega dela. Nobena izmed nas naj ne misli, da je treba v društvo le priti, se tja usesti in čakati, kaj bo. Vsaka članica ženskega društva, kakor smo že rekli, ne prejema samo, ampak tudi daje.

Kaj prejema? In kaj daje?

Vsako žensko društvo ima po svojih pravilih določen delokrog. Tako v prvem ali drugem členu ima že določen svoj namen: splošna ženska izobrazba, ali strokovna za razne poklice, ali gospodinjska, ali tudi še kaj drugega. Mislim, da je za nas, kmetske žene, važno in merodajno tisto žensko društvo, ki skrbi za splošno žensko izobrazbo in še za naše posebne potrebe kot kmetske žene, matere in gospodinje.

Vsako naše žensko društvo v naših kmetijskih vaseh ima vršiti mnogo važnih nalog v prilog naših kmetijskih žen in vsega kmetijskega življenja. Žena v resnici podpira domu tri vogle in morebiti se je tej ali oni izmed nas pojavilo vprašanje: kako pa naj kmetijska žena vse to zna in zmore? Poglejmo!

Izobrazba dandanes ni več privilegij kakega stanu, ampak je dostopna vsakomur. Do tega je pripomogla s svojim zakonom velika avstrijska žena, cesarica Marija Terezija, katere 150. smrti dan so novembra meseca 1930 praznovala ženska društva v sosednji avstrijski republiki. S tem zakonom je bila ukazana dolžnost pošiljati otroke v šolo in je bil s tem postavljen temeljni osnovni izobrazbi vsakega državljana, torej tudi žene. Vemo sicer, da se to ni do črke izpolnjevalo in da so se takrat šolanja branili kot vsake novotarije. Od petdesetih let preteklega stoletja pa se je že vsakdo imel prilik o osnovno izobraziti. In danes med nami ni človeka, ki bi ne znal vsaj čitati, pisati ter najpotrebnejše računati.

Vsi pa vemo, da nam ta osnovna izobrazba, ki nam jo dá osnovna šola, ne zadostuje. Po izstopu iz šole je treba to izobrazbo nadaljevati. In le malokdo se po izstopu iz šole ne izobrazuje dalje, kakor to zahteva njegov poklic. Tu pa se loči nadaljnja izobrazba moških in ženskih, kakor to zahtevajo pač poklici, ki jih izbero; to vidimo v raznih nadaljevalnih šolah, ki skrbje za nadaljnji pouk.

Ne zadošča pa za življenje, da ima človek le osnovno in poklicno izobrazbo, ampak se mora pobrigati tudi za ono izobrazbo, ki ga usposobi, da kot sodobni človek razume tudi vse važnejše pojave v bližnji in daljni okolici, da vé, zakaj se dogajajo in se zna z njimi tudi okoristiti.

Za to izobrazbo skrbe društva, za nas ženske, naša ženska društva s svojimi napravami: sestanki, predavanji, tečaji, zborovanji, izleti itd.

Pa bo morebiti katera rekla: Čemu pa je treba za ženske posebnih društev? Ali ne more eno društvo tudi za ženske skrbeti?

Odgovarjam: ker imamo ženske posebna, čisto ženska zanimanja ali interese, ki jih v kakem drugem društvu ne bi mogle zasledovati in ne skrbeti za njihovo uresničitev. Pretežna večina ženskega zanimanja se suče okoli njenega prirodnega poklica: materinstva in kar je s tem v zvezi; nadaljnje zanimanje pa je ono, ki ga ima kot žena, javna delavka, državljanica in članica vesoljnega občestva, Cerkve.

Za vse te panoge svojega nadaljnjega izobraževanja išče žena pomoči v svojem ženskem društvu in jo tudi najde.

Kakšna pa so sredstva ženskega društva, da doseže te cilje?

Ker je izobrazba nekaj, kar prime celega človeka, torej ne samo duha, ali samo srce, ali samo telo, ampak vse troje, je tudi delo v ženskem društvu prirejeno tako, da zajame vse troje ter izobrazuje članice kot žene, gospodinje, matere, in sicer v tistem smislu, kakršnemu stanu pripadajo. Drugače se izobrazuje kmetijska žena, kakor delavska ali obrtniška, ker živi v drugačni okolici. Svoja sredstva, sestanke, predavanja, tečaje itd. prireja društvo prav na tisti način, da zadovolji svoje članice. Zato koristno izmenjava tudi s samo prijetnim ter tako skrbi tudi za pošteno zabavo: igre, petje in podobno.

Vse to so stvari, ki prinašajo vsaki članici osebni dobiček. Vendar bi to še ne bilo vse, če bi društvo smatralo za nekako molzno kravo ter bi hotele od njega samo koristi in morebiti še celo na rovaš drugih.

Društvo nam nalaga tudi dolžnosti. In katere so te? Zavedati se je treba svoje pripadnosti k društvu, treba je prihajati k društvenim prireditvam, pa ne samo k zabavnemu delu, ampak tudi k pouku in pri njem marljivo sodelovati ter se sploh živo zanimati za društvo in življenje v njem in plačevati članarino.

Potem pa pridejo še dolžnosti, ki jih ima društvo in njegove članice do svoje okolice. Društvo bodi nadaljevanje lepega družinskega življenja! Zato nikakor ni prav, če društvo odvaja članice iz družine in družinskega življenja, ampak ima prav skrbeti, da so njegove članice še prav posebno trdno vrastle v domačo družino ter so pridne in zgledne v družinskem krogu.

Pa tudi vsa sosesčina in vas naj bo priča tega, kar so si žene dobrega in lepega pridobile v društvu; zlasti bo daleč naokoli vidno vse ono, kar so si tam pridobile v oziru socialnega čuvstvovanja in socialne pomoči. Vse lepe lastnosti v tej smeri, kakor: ljubezen do bližnjega, pripravljenost za pomoč, skromnost, potrpežljivost i. dr. rasto prav lepo v ženskem društvu.

Žensko društvo pa vzgaja tudi članice tako, da bodo s svojim delom znale koristiti tudi domovini in državi.

Bili so časi, ko so se javne oblasti bale ženskih društev in jih zato niso dovoljevale; bale so se jih, ker so vedele, da je prav v ženski globoko ukoreninjen smisel za narod in ljubezen do rodne grude in da bo žensvo, združeno v društvih, ta svoj smisel tudi znalo vcepljati v druge ter tako okrepiti narodno zavest. Naša Jugoslavija pa zna ceniti žene kot pionirke narodnega dela in jih celo prosi za sodelovanje za okrepitev države. Tako je povedal številnim deputacijam slovenskega ženstva g. ministrski predsednik, ko je bil v jeseni 1930 v Ljubljani. Vsaka jugoslovanska državljanka mora biti ponosna na to. Ako vsaka kmetska žena, ki je včlanjena v svojem ženskem društvu, stori vedno in povsod svojo dolžnost, svojo dolžnost kot žena, svojo dolžnost kot mati, svojo dolžnost kot gospodinja in če je društvo na katerikoli način k temu pripomoglo, potem je društvo tudi storilo svojo dolžnost in se ga vsaka žena lahko s ponosom oklepa.

S tem namreč je že tudi storila svojo dolžnost, ki ji jo nalaga Cerkev kot zadnja edinica.

Prav naša doba potrebuje izobraženih, zavednih, odločnih, pogumnih kmetjskih žen, ki se povsod zavzamejo za svoja načela in jih tudi uveljavijo.

Bili so časi, ko je žena lahko mirno živela doma med štirimi stenami in je pričakovala, kaj ji bo prinesel novi dan. V sedanji dobi pa živimo tako naglo in razmere življenja se menjavajo tako hitro, da mora paziti na vsako izpremembo, ki jo vsak dan prinese. Seveda pa ne mislim tu na izpremembe v modi, ampak mnogo bolj na velike izpremembe v javnem življenju; skratka: žena se mora zanimati za vse tisto, za kar se je do predzadnjega časa zanimal samo mož.

Naša ženska društva lahko v tem oziru prav mnogo store. Ako se članice navadijo, da razberó iz časopisa vse, kar je zanje važnega in pomenljivega, je društvo prav mnogo storilo in ako jih navadi pravilno čitati knjigo, mu bodo hvaležne.

Žal, da smo v tem kratkem članku mogle le v medlih obrisih pogledati žensko društvo, njegove naloge, njegovo delo. Vsaka izmed nas pa naj takoj poskusi, če je vse to res, na ta način, da se takoj vpiše vanj in potem preizkusi, če so moje trditve resnične.

Prav nič se ne bojim kritike opisanega dela v ženskih društvih, če bo vsaka članica tudi vršila vse dolžnosti, ki ji jih društvo nalaga.

Zato: Na delo, žene, v svoje žensko društvo!

Naš Rožni dom v pomladi

F. G.:

Po onem prazniku . . .

Preden je Metka po kakšnem drugačnem opravku stopila čez hišni prag, je ono jutro vzela svojega fantiča in z babico odšla v cerkev, k vpeljevanju. Prvi korak po veselem dogodku naj velja Njemu, ki jo je ohranil pri življenju in ji izročil v varstvo nežno bitje, katero naj vzgoji in pripelje k Bogu.

Sedaj pa prihaja v deželo pomlad in sonce sije vsak dan topleje in vsak dan vzklije novo cvetje. Tudi pri Dolinarju občutijo pomlad in Metka je vsa sončna in blažena posebno takrat, ko se sklanja nad drobnim detetom v belih povojih. Ona hodi po kuhinji in po izbah, pa vendar vedno posluša, kdaj se bo oglasil mali Janezek v zibki. Na vrtu koplje in seje in ureja gredice, vse misli pa so pri drobnih rastlinici, ki korenini tako globoko v njenem srcu. In se morda potihem čudi, zakaj je vsakdo ne sprašuje in se z njo ne pogovarja o njenem ljubčku, o njenem najdražjem.

V teh mesecih pa so postale Metkine oči zelo globoke in sijejo tako toplo in razumevajoče, kakor bi izžarevale ljubezen, katero je vse mesece prejemale Metka in katero bi sedaj tako rada darovala tudi drugim.

Mati, mož, posli, vsi so se trudili in se še, da bi pomagali Metki in ji odvzeli kolikor mogoče veliko dela. Še sosede so bile srečne, če so prve dni po porodu le smele priskočiti na pomoč, bodisi, da so kaj oprale namesto stare matere ali pa da so povedale kaj koristnega iz svojihkušenj. In mati je že zdavnaj pripravila bogato opremo za dojenčka in sama si je že zdavnaj nakupila knjige, ki so jo poučile in jo še dan za dnem uče, kako naj ravna in skrbi, da bosta zdrava mati in otrok. — Metkine oči pa gledajo tako globoko in njeno srce razume toliko malenkosti, mimo katerih brezbrizno hiti množica ljudi.

Dva črvička ima že kočarica Ana, ki željno čakata, da jima mati prinese skor-

jico kruha. Kje naj ga dobi? Mož je brezposeln pijanec, Ana v zadnjih mesecih pričakovanja. Večer za večerom gleda Metka skozi okno svojega Rožnega domka, kako pod težkim nahrbtnikom opognjena trudno koraka Ana proti svoji raztrgani bajti. Kdo ji doma pripravi stol, da se brž odpočije; kje naj vzame živila, da bi si pripravila tečno večerjo? Kdo ji bo stregel, kadar pride njena ura; kdo bo pripravil mehke pleničke za novorojenčka, ko Anina mati že zdavnaj počiva v grobu? In tiste dni, kdo bo skrbel za družinico, ko mati ne bo mogla od hiše do hiše naprositi najpotrebnejšega, poleg pa mora požirati toliko pikrih in sovražnih besedi: »Tako mlada, pa že berači; sedaj pa res nikdo več ne mara delati!«

In še dalje misli mlada mamica Metka: Prvi teden, morda čez deset dni bo morala Ana spet na pot, da preživi družino. Mali revček pa bo sam ležal v zatohli koči. Nihče ga ne bo slišal, kadar bo lačen jokal za hrano; nihče se ga ne bo usmilil, ko bo moker in umazan ležal ure in ure. Njegove pleničke bodo, kakor pleničke še mnogih, premnogih dojenčkov, temne in trde in smradljive. In ubogo, suho trupelce bo ranjeno in hrastavo. »Ni drugače,« se bo proti Metki opravičevala Ana in za njo še marsikatera mati; »moram po zaslužku, pa na polje in na dnino. Ko se otrok naveliča jokati, pa neha. Ne bo ga še konec, če bo malo moker.«

Dolinarjev grunt pa je trden in toliko nese, da lahko za polje najemajo posle; Janez je usmiljen mož in nadvse dober očka, ki svoje ženice ne pusti nikdar tako daleč od hiše, da ne bi vedno mogla misliti in skrbeti za otročička. Kako mu je Metka hvaležna! Pa vendar hoče Metka še več: sedaj v eno, drugič v drugo kočoroma latvica mleka, pa hlebček kruha ali mimogrede prestreže potrebno trpinko, da ji ponudi skodelico tople juhe. V njenih predalih se vedno najdejo kosi izpranega platna, ki bi bil še prav poraben za pleničke. In ona zna tako neprisiljeno vprašati po malčkih ali tako preprosto kaj povedati o svojem Janezku, da mlade ma-

tere komaj same vedo, kako mimogrede se uče o pravilni negi dojenčkov.

Toda Metka ne pričakuje, da bi jo zato hvalili; celo zoprno bi ji bilo to. Ona le ne more drugače, ko pa vendar njo samo obkroža sama ljubezen. In iz njenega Janezka mora zrasti močen in dober in usmiljen človek.

Gospodinjsko delo v aprilu.

Navadno je v aprilu Velika noč, ki daje vsaki gospodinjji mnogo dela. Letos pa je Velika noč bila že v marcu, in so jo naše gospodinje po svojih starih preizkušnjah gotovo prav dobro opravile, v veselje in zadovoljstvo vseh družinskih članov. Zato nam danes ne bo treba govoriti o tem prazničnem delu, ampak se lahko obrnemo kar na najvažnejše delo v tem mesecu, namreč na delo na vrtnu.

Tudi v tem mesecu se nabere kar cela kopa dela na vrtu. Zato je treba dobro premisliti in s časom ter delom varčevati. Ker je mesec marec navadno še mrzel, zlasti pa je bilo to leto, ko nas je vsako noč presenetil nov sneg in nov mraz, preostane vse vrtno delo za april. Tako je treba izvršiti skoro vse delo, ki smo ga imenovali v prejšnjem mesecu. V aprilu pa je tudi čas, da posadimo že prvi grah. Zelo dobre uspehe dosežemo, če graha ne sadimo na velike in strnjene grede, ampak na posamezne nekako 3 m oddaljene grede. Vmesni prostor oziroma gredo lahko porabimo za posev korenja ali tudi nizkega fižola. Na ta način dobi grah zadosti luči in zraka, kar je pogoj za večji donos. Ako sadimo grah pozneje, tedaj ga zajame že huda vročina, ki ima za posledico bolezen — plesnobo. Ako hočemo grahu izboljšati tla, ne smemo tega storiti nikoli z gnojnico, ki jo včasih tako radi rabimo, ampak le z nitrofoskatom (dobi se v vsaki množini pri Kmet. družbi, Ljubljana, Novi trg), ki vsebuje vse hranilne snovi in zelo vpliva na rast. Za grah in druge stročnice je dobro, da si zapomnimo, da ne porabimo več kakor 3 kg na 100 kv. metrov.

Tudi za korenje je nitrofoskat zelo priporočljiv in sploh za vse korenikaste rastline.

Sredi meseca pričnemo s posajanjem zgodnjega zelja in solate. Kolerabice in solata lahko pridejo kot vmesna saditev pri raznih drugih zelenjadnih vrstah, kar ni le praktično glede prostora, ampak tudi vrtnim gredam daje lepše lice. Tudi fižol, ki ga morabit doslej še nismo sadile, moramo v tem času posaditi in je zlasti treba gledati na trdnost prekelj, ki se večkrat rade nagnejo in napravijo potem, ko so že ovite s fižolovo trto, precej škode.

Omenimo naj tudi pripravo grede za kumare. Te potrebujejo močnega gnoja; ako

mogoče, porabimo za to kurji gnoj. Vedeti moramo, da rabijo kumare zelo solnične kraje. Posadimo jih le po sredi grede, ki je navadno nekoliko zvišana, ob straneh pa posadimo solatne sadike, ki do tedaj, ko se kumare razrastejo, že pridejo do porabe. V okolici mesta in v bližini vrtnarjev dobimo tudi že kumarične sadike, ki jih potem vsadimo na gredo. Ako pa te sadike gojimo doma, je treba pečke vsaditi že takoj v začetku aprila. Posode, v katerih kumare kale, morajo biti napolnjene z mehko zemljo, za posamezno rastlino podtaknemo dve do tri pečke. Zemlja v posodah mora biti enakomerno vlažna, ne premokra, enakomerno topla in naj posode stoje na svetlem. Seveda posadimo dobro zrastle in močne sadike šele nekako sredi maja v grede, kar povzroča, da se bolje razvijajo in tudi donašajo več sadu.

Glede cvetlic na vrtu moramo ta mesec posaditi solnčnice, zajčke, cinije in astre, kar seveda še ne storimo na plano, ampak v zatišne prostore, najbolje v majhne plitve zabojčke, kjer jih vlažino in na toplem negujemo. Vse druge cvetlice, tudi resede, pa posejemo v dobro zemljo kar na prosto. Solnčnice, ako jih gojimo ob zidovih in ograjah, zelo požiwe vrt in ga krase ter donašajo semena, ki ga ponekod porabljajo za olje, v naših krajih, kjer solnčnice gojimo le v majlem, pa za ptičjo pičo pozimi.

Seveda pa april dela, kar se mu zljubi. Včasih hudomušno kima z glavo, včasih pa otepa celo z repom. Sneg in dež, mraz in mrzla jutra in slana, vse to je njegovo delo. Zato je treba, da koristno porabimo vsak lep dan, kar nam koristi za vse poletje. Seveda pa ne smemo imeti zaprtih oči za kajenje in rast in na vse čudežne dogodke pomladi, ki nam vsak dan prinašajo toliko novega. Vse nam pripoveduje o Stvarniku in njegovi moči.

Kuhinja.

Juha iz pomladanskih zelišč. (Nekatera spodaj naštetih zelišč imajo izredno prijeten okus samo spomladi.) Naberite zelenega regrata, trpotca, kopriva, melise, rmana, mete, jagodovega listja, pehtrana, krebuljce, janeža, vršiček luštreka, špinacije in peteršilja, vse dobro osnaži in operi ter pustite, da voda odteče. Nato vse skupaj drobno zreži, deni v kozico, v kateri je dno pokrito z vrelo vodo, pokrij in duši četrtno uro. Posebej zaurumeni na maslu ali masti malo moke in razredči z mrzlo vodo ali juho. Ko zavre, prideni zelišča, osoli in kuhaj še četrtno uro. Preden juho odstaviš, vmešaj vanjo par žlic kisle smetane in eno ali dve jajci. (Na štiri osebe zadostuje eno jajce.)

Fina grahova juha. V 2 litra mrzle vode deni $\frac{1}{2}$ litra suhega grah, prideni zelenjad kot za mesno juho in kuhaj prav počasi $2\frac{1}{2}$ do 3 ure, da grah ostane nerazkuhan. Ko neha vreti, naj četrtno uro stoji, da bo juha

čista, nakar jo odlij in daj s praženim rižem na mizo. — Grah pa zabeli z ocvrtimi drobtinami in ga porabi za prikuho ali kot samostojno jed.

Grahova salata. Operi in namoči zvečer $\frac{1}{2}$ l rumenega ali zelenega suhega graha. Drugi dan ga skuhaj, odcedi, deni v skledo, prilij takoj še toplemu limonovega soka ali kisa, za noževo konico sladkorja in olje; vse skupaj rahlo premešaj in postavi na hladno. — Na enak način, brez predhodnega namakanja, pripravimo tudi lečno solato, ki je še okusnejša od grahove.

Sirova jajca. Sir iz kislega mleka, presno maslo, prav malo popra in soli dobro premešaj in naredi kot jajca velike kepice; povlalaj jih v drobno zrezanem zelenem peteršilju in drobnjaku. Zloži jih na podolgovat krožnik.

Vprašanja iz zdravstva.

Odgovarja dr. M. Justin.

Marija iz D. Že kake tri mesece čutite bolečine v plečih, posebno kadar perete ob potoku ali ribate tla. Če ste se prevzdignili — odmor, če ste se prehladili — gretje, če imate temperaturo, pomerite — potem je treba pregleda od strani zdravnika.

Planinka. Stara ste 18 let, imate lišaje po obrazu; če je mraz ali vroče se Vam naredijo rdeči »bleki«. Če se z milom umijete, se Vam lupi koža. Kakšno mazilo naj rabite?

En plombiran zob v ustih Vam nagaja in vedno se Vam napravlja gnojnih mehurček nad korenino. Kaj Vam je napraviti?

Na prvo vprašanje se glasi odgovor: K specialistu za kožne bolezni, na drugo pa, k zobozdravniku, da Vam ga izdere ali če mogoče reši.

»Zdravja si želim«. Bolezen Vam greni mlado življenje. Ob času periode ste se prehladili in perioda neredna, 2—3 mesece nič nato zopet. Stalna slabost in hitra utrujenost Vas muči. Nato Vam je zdravniški nasvet pomagal, zredila ste se in delala, toda preveč ste se trudili, menjaje ste se potem zopet zredila in nato utrujenost, bodljaje v želodcu, bolečine v prsih i. t. d., le zdravja niste nikdar čutila.

Hitra utrujenost po napornem delu, križ in desna noga Vas boli, bodljaji v plečih, mrzle noge, in mraz po kosteh in sredi prs Vas peče, če delate, težko dihanje Vas muči; periode že 11 tednov ni in vedno mislite kako ste nesrečni in da ne boste nikoli zdrava — nobenega veselja do dela.

Svetujem Vam, držite se navodil zdravnika, ki mu zaupajte in vedno le k njemu po nasvete!

Než. Drm. Masiranje in umivanje z alkoholom in glicerinom Vam svetujem.

M. Teh. iz Br. p. D. V 16. letu ste bili hudo bolni, toda po bolezni ste se zredili, a glavobol Vam je ostal. Ko ste se v 21. letu hudo prestrašili, ste začeli hujšati in sedaj ste vsa bolna; boli Vas sedaj vsled strahu pred nekim človekom okrog srca in v trebuhu, in zatekla postajate, reburna mrena se Vam je vnela. Noge pa vedno mrzle, po telesu pa se Vam spuščajo mozolčki in po glavi Vam šumi, roke in noge srbijo. Včasih zapazite, da Vam začne srce močno »butati«. Veste, da ste bolna, toda rada bi se še pozdravila, ker ste še mlada. Vse se mi zdi, da Vaše srce in ledvice niso v redu. Mora Vas preiskati izkušen zdravnik. Za delo niste, počivajte in grejte se do tedaj!

Vprašanje iz gospodinjstva.

Naročnica Minka vpraša: Katera izmed Vigrednic mi more svetovati, kako naj dam barvati svetlosivo (rjavkasto) svileno obleko? Blago je še zelo trpežno, pa se mi zdi za moja leta presvetla.

Gospodinja želi odgovora: Kakšno brezalkoholno pijačo naj pripravim za žanjice? Doslej sem jim dajala domače vino, pa so nekatere tožile, da jih glava boli, ko delajo potem na solncu.

Tončka Zlatopoljska prosi nasveta za pravo (konserviranje) brusnic, ki so se ji lansko leto pokvarile (zakisnile).

Krista — vrtnarica vprašuje, kako bi se dali odstraniti iz vrta trdi rumeni črvi, ki so ji dve leti izpodjedali vse solatne in endivijine sadike.

13 uredništva in uprave

Gospa Selma je bila za ta mesec službeno preveč zaposlena in zato ni mogla odgovoriti na došla pisma. Pošilja vsem prav srčne pozdrave in prosi potrpljenja. V majniški številki bo odgovorila na vsa pisma.

Uredništvo prosi poročil o proslavi materinskega dne in o društvenem življenju sploh. Obenem prosi oproščenja vse sotrudnike in sotrudnice, ker morajo nekateri prispevki nekoliko počakati. Pride pa vse na vrsto.

Izhaja vsak mesec. — Naročnina znaša 25 Din, z mesečno prilogo 50 Din, če se naroči do izvodov (brez priloge) pod enim naslovom, le 20 Din; za inozemstvo 32 Din, s prilogo 64 Din. — Izdaja Konzorcij Vigredi (Vida Mašič) v Ljubljani, Masarykova c. 12. —

Uredništvo in upravništvo Masarykova cesta 12, palača Vzajemne zavarovalnice.

Odgovorna urednica: Poženel Zora.

Za Jugoslovansko tiskarno: Karel Čeč.

so jih smatrali nekoč za nedotakljive, toda premnogo jih je še, ki jih družba ne bo opustila nikdar, ali si jih bo pa le primerno prikrojila, zato je samo po sebi umevno, da jih mora vsak poznati, če se noče izpostaviti v vsaki boljši družbi očitku nevedneža, nerode in neolikanca. Za nas Slovence je to vprašanje še prav posebno važno, saj izhajamo po veliki večini izpod kmetskih krovov in iz delavskih rodbin, kjer nismo imeli prilike prisvojiti si že od mladih nog vseh tistih oblik občevarja in kretanja, ki jih kulturna družba brezpogojno zahteva. Za nas vse so zato take-le »Knjige o lepem vedenju« potrebne kot vsakdanji kruh. Izdanih je bilo zato tudi že več, toda mirno lahko trdimo, da je izmed vseh dosedanjih najboljša ravno Urbanusova, ki nikakor ni kaka kompilacija slinih tujih proizvodov, temveč napisana iz naše srede nalašč za nas. Obširno zato obravnava ravno ona poglavja, ki so za naše ljudi najpotreb-

nejša in prinaša tudi marsikaj, česar se druge slične knjige sploh ne dotikajo. Tako opozarjamo n. pr. na poglavje o pozdravljanju, kjer pisatelj lepo utemelji naše domače slovenske pozdrave, dalje je izčrpno poglavje o vedenju pri mizi, ki je na videz samo po sebi umevno, a postavlja človeka prepogosto v največjo zadrego, ponovno bo vsak prebral oddelek, ki govori o obiskih in sprejemih, ker ga vsi in skoro vsak dan potrebujemo, in jako hvaležen bo pisatelju vsak za lepa in natančna pravila pismenega občevarja, ki jih v drugih sličnih knjigah navadno sploh ne najdemo. Skratka: Urbanusova knjiga je najboljše in najpopolnejše slično delo, ki smo jih imeli doslej pri nas, zato tudi ni čudno, če je doživela že tretjo, jako pomnoženo in izpopolnjeno izdajo. Tudi res elegantna zunanja oprema popolnoma odgovarja vsebini, zato bo gotovo segla po njej vsaka boljša slovenska rodbina.

Doma in drugod

V januarju so odposlale kat. nemške žene 215.000 podpisov za razorožitev zastopnici dr. Schlüter-Hermkes, ki jih je oddala na razorožitveni konferenci v Ženevi. Vseh podpisov so nabrale še enkrat toliko.

Francoska usmiljenka Marcella je dala 43 krat svojo kri za prenos bolnikom; bila je odlikovana zato z redom častne legije.

Gospa dr. Marija Schlüter-Hermkes, članica centralnega predsedstva Kat. nemške ženske zveze je bila z dr. Gertrud Bäumer izbrana v komisijo za duševno delo pri Društvu narodov.

Prvo odlikovanje španske republike je podelil sam predsednik vlade Azana svetovno znani plesalki La Argentina na odprtem odru.

Ločitev Cerkve od države v Spaniji. Ker Cerkev v Spaniji ne dobiva več državne podpore, jo morajo vzdrževati verniki sami. Gospe in gospodične v veži cerkva v Madridu, vabijo obiskovalce, da prispevajo k bogoslužnim potrebam.

V znamenitih pasijonskih igrah v Oberammerganu je z velikim uspehom igrala Marijo učiteljica Agnes Rutz, ki je odšla sedaj v Anglijo v službo kot vzgojiteljica.

Matere in nikotin. Nemški zdravnik dr. Emanuel je na düseldorfski otroški kliniki preiskoval mleko doječih mater-kadilk in ugotovil presenetljivo dejstvo. Če pokadi doječa mati dnevno sedem cigaret, je že opaziti v njenem mleku nikotin. Dr. Emanuel je ugotovil, da se po sedem do petnajst ciga-

retah nahaja v enem litru materinega mleka že tri stotine miligramov nikotina. In to je potem čisto gotovo, da to ne more imeti dobrega vpliva na telesni razvoj dojenčkov. V ameriških listih namreč čitamo, da je neki zdravnik newyorške klinike statistično dokazal, da umrje 70% otrok, katerih matere so redne kadilke, pred dovršenim drugim letom.

Tudi ženske na fronto. V obrambo svoje dežele se je dvignil ves kitajski narod. Na bojišče v Sanghaju proti Japoncem je odšel tudi prvi bataljon ženskih prostovoljcev.

Žene in vdove izpod 15 let. Znan je običaj različnih primitivnih narodov, da dajo v zakon še nedoraslo deco. Cesto se je dogajalo, da so sklepali zakon celo za one otroke, ki se še niso rodili. Danes je n. pr. v Indiji okrog 8.000.000 poročenih žen in okoli 500.000 vdov, ki nimajo še 15 let.

Žene kot šoferke. V Ameriki je 7.346.155 žen, ki imajo pravico šofirati z avtomobilom.

Ženska volivna pravica v Franciji je odgodena do 31. junija. Tako francoske žene pri prihodnjih volitvah še ne bodo volile.

V Essenu (Nemčija) so 7. februarja t. l. blagoslovili in izročili svojemu namenu novo hišo Kat. ženske zveze. V njej je gospodinj-ska šola, otroški vrtec, zavetišče, predavalnice itd. Žene in dekleta se bodo tu izobraževale za svoj bodoči poklic. Sredi velikega industrijskega okraja stoji in obeta mnogo blagoslovljenega dela ženi in za ženo.

**Uredništvo in uprava Vigredi 'sta se preselila v palačo
Vzajemne zavarovalnice, Masarykova cesta, nasproti glav-
nega kolodvora.**

Za dobro voljo

Pridni otrok. Mati: »Si že priden, Stanko, da nisi pomarančnih lupin razmetal okoli sebe. Ali si jih v žep vtaknil?« — Otrok: »Da, mamica, gospodu, ki je sedel zraven mene, sem jih vtaknil v žep.«

Opravičen strah. Francek: »Če bi le poleti ne dobili izpričeval! Takrat imamo vedno tako tanke hlače.«

Dobro jo pozna. »Ali bi mogel z vašo gospo soprogo govoriti?« — »Da, če mislite, da vas bo moja žena pustila do besede.«

Izkušnja. »Joško, kam pa tako tečeš?« — »Domov.« — »Zakaj pa?« — »Mama me bo nabila.« — »In zakaj potem tečeš?« — »Sicer pride prej oče domov in me bo on pretepel.«

Resnično. Govorili smo v šoli o nevarnostih ponoči. Učenec je omenil tudi nevihto.

Učiteljica: »Zakaj pa je nevihta ponoči posebno nevarna?« — Učenka: »Ker blisk ne vidi strelovoda.«

Prizanesljivo. »Očka, nekaj veselega ti imam povedati!« — »No, kaj pa, Tonček?« — »Za prihodnje šolsko leto ti ne bo treba kupiti novih knjig zame; sem namreč v tem razredu zaostal.«

V šoli smo se pogovarjali, kako modro je vse v naravi urejeno. Učitelj vpraša: »Kaj mislite, zakaj ima labod tako dolg vrat?« — Učenec: »Da pri povodnji ne utone.«

Iz šole. Katehet: »Kdo mi zna povedati primeru, da je Bog neko ljudstvo najprej trdo preizkušal, potem pa ga rešil vsega trpljenja?« — Učenec: »To so bili Egipčani.« — Katehet: »Kako to?« — Učenec: »Najprej jim je Bog poslal 10 hudih šib v deželo, potem pa jih je rešil od vseh judov.«

Priporočaja se
prvi slovenski zavod
**VZAJEMNA
ZAVAROVALNICA**
LJUBLJANA
Miklošičeva cesta

Podružnice:

CELJE, Palača Ljud. posojilnice
ZAGREB, Starčevićev trg 6
SARAJEVO, Aleksandrova c.101
SPLIT, Ulica XI. puka 22
BEOGRAD, Poincaréova 2

**Jugoslovanska
tiskarna
v Ljubljani**

Najbolje urejena:

Tiskarna
Knjigoveznica
Klišarna
Kameno-, offsettisk
Bakrotisk

Prvovrstna izvršitev
Zmerne cene

**Najmodernejša
grafika
Jugoslavije**